

ספר איסור והיתר הארוך

לרבינו יונה ב"ר ישראל
תלמיד בעל 'תרומת הדשן'

כרך ב שערים לה-ס

הוא ספר היסוד כדיני איסור והיתר
ובנוסף הלכות הגעלת כלים, וקצת דיני שבת ויום הכיפורים לחולה ולילודת
עליו נשענים גדולי הפוסקים ומורי ההוראה
ונחלק הספר הזה לששים שערים, וכל שער ושער נחלק לדינים
ומסיביו יעטפוהו ביד רמ"א בעל המפה הרמ"א בהגהותיו
ונלווה לו הגהות לרבי עזריה ב"ר שמעון

ועליו הונה **זר זהב**

לרבי אברהם חיים ברזין

וראה זה חדש על כולנה

ערכנום בצורה נאה ומסודרת, מתוקנת מבוררת ומלובנת
כסולת נקיה משגיאות ומטעויות דפוס, נוסחא דווקנית מדפוסים ראשונים וכת"י
ערוך כיד ה' הטובה עלינו, מבואר ומואר בהערות מחכימות
וצייננו השינויים במדוד שינויי נוסחאות
אשר ליקטנו ואספנו מגדולי הדורות שדיברו בדברי המחבר ונו"כ
יצא לראשונה בפירארא שבאיטליא שנת קר"ה נאמנה שט"ו לפ"ק

ונוסף לו בסוף כרך ב'

איסור והיתר המיוחס לרבינו ירוחם

אף אותו ערכנו בצורה נאה ומהודרת שיהא עולה על שולחן מלכים

יוצא לאור בס"ד ע"י המשתדל

ע"ה דניאל ביטון ס"ט

בעיה"ק ירושלים תובכ"א

בסיוע מכון המאו"ר להוצאת ספרים

שע"י ישיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"ו

לפני בני ישראל

וזאת התורה אשר שם

בשנת תשע"ב לפ"ק

לכתחילה, דהוי דיעבד מאחר שהחלב כבר נחלב¹:

אכסנאי שמצא חלב שחלבו גוי

סימן ו' ודווקא לעשות גבינות משום דחלב טמאה אינו נקפה, אבל לאכול ממנו כך ודאי אסור אע"פ שהוחלב לגבן, מאחר שלא ראה החליבה². וכל שכן בני אדם המתארחין בבית גוי ומוציאין חלב שחלבו לעצמו שהיא אסורה³, ואפילו אין בהמה טמאה באותה דירה, דחיישינן שמא היתה לשם כבר או הביאו חלב ממקום אחר וערב בה, וכ"כ בסמ"ק⁴ (סי' רכג בהגהות הר"פ) לאסור בכל עניין כיון שלא ראה ישראל החליבה מתחילה⁵:

הגהות

ד' וכן הוא נשערים סי' פ"ג:

הערות והארות

גבינות, אלא ודאי כדפ"י. ונראה כוונתו לדייק מלשון רבינו. שמשמע בכל דבריו דהישראל עושה הגבינה. אולם צ"ב מה שהוכיח ממש"כ רבינו כאן בכלל מה, דגם להרמ"א דמהני ראיית ישראל על איסור גבינה, הכא ודאי הנידון על החלב שלא ראה אם נאסר מחמת חלב שחלבו גוי שאין ישראל רואהו. ולא יהי מה שיעשו אח"כ גבינות כיון שכבר נאסר. ו. ופסק כן הרמ"א (בסי' ג). והקשה הט"ז (סי' יא) על הרמ"א האין פסק כרבינו. והרי פסק שם המחבר דגבינה אפי' עשויות בפרחים אסורה, כמש"כ הרמב"ם דלא פלוג רבנו. והרמ"א הסכים להמחבר דאין לפרוץ גדר. וגם למ"ד משום גילוי, כתב הב"י מהסמ"ג וסמ"ק דנאסר במנין וא"א להתירו אפי' בטל הטעם. וא"כ הכא נמי כיון שלא היה אצל החליבה אסור משום לא פלוג. ואין ראייה מהא"ה שלא הביא דברי הרמב"ם כלל עכ"ל. אמנם להלן ישערו בו דין ה' הביא רבינו דברי הרמב"ם, וג"כ כתב שם בשם הסמ"ג וסמ"ק דאסור לעולם ע"ש. וע"כ צ"ל לדעת רבינו דאף דגבינה נאסרה בכל ענין, ומשום כמה טעמים כמו שביאר רבינו שם. מ"מ חלב עצמו לא נאסר אלא משום תערובת חלב טמא. וכיון שדעתו לעשות גבינות כרוך לן שלא עירב חלב טמא שאינו עומד הו"ל כישראל רואהו. ועי' בית מאיר סי' קטו סוד"ה פ"ה סק"ו. ואפי' להחת"ס (ובוא נפ"ת סק"ג) דגם חלב נאסר במנין. וכל שאין ישראל רואהו אסור, הכא שרי, דכמו יושב בצד העדר באין בעד"ט מהני גם להחת"ס כיון שאין יכול לזיוף, ה"נ ברור לן שלא יזיף. 2. במנ"י (סק"ו) כתב הטעם דלא פלוג רבנו בתקנתא, דכל חלב שנחלב ואין ישראל רואה דאסור. אך יל"ע לפמ"ש"כ לעיל בדין

אם הניחו זמן מועט בבית הגוי

סימן ז' אבל היכא שראה הישראל החליבה ו לא היה בהמה טמאה בבית, ואח"כ הולך לו ומניח החלב בבית גוי זמן מועט, זה היה מעשה והתיר ר' שמחה בסדר עולם שלו החלב, חדא שלא היה שם דבר טמא כלל ועוד דמרתת ואמר השתא אתי ישראל ויראה אותי עכ"ל. והכי נהגינן לכתחילה להתיר אפילו לאוכלה כך, אבל אין להתיר בלאו הכי מטעם שלא חיישינן לאיחלופי כדאמרינן לעיל (שער כב דין ג) בקדירה שהיה ביד שפחה גויה לבדה וכל כהאי גוונא, דהכא ודאי היה מרויח בחילוף, דחלב בהמה טמאה משובחת מטמאה⁴. ומיהו

א, דהרמ"א לא ס"ל דנימא לא פלוג [כדעת הט"ז במדכ"י]. ואם אין בעד"ט סגי ביושב בצד עדר שלא יוכל לזיוף, וא"כ ה"נ אמאי לא יותר החלב כיון דברור לן שלא יזיף. והחזו"א יור"ד סי' מא אות ג' כתב דכל שישאל לוקח החלב אסור, דלא מינכר מילתא דחלבו לעשות גבינה ולא פלוג חכמים בזה. ואולם בד"מ (סק"ג) הביא לשון רבינו דהחלב אסור שמא עירב בו חלב טמא, ומשמע דאי"ז משום לא פלוג אלא דבאמת חיישינן. והיינו דאף לר"ת לא סגי בהא דידיעין שדעתו לעשות גבינות אלא בצידוף מה דנעשה גבינה וחלב טמא אינו עומד. ורק דחיישינן לבני איטפי, בזה מצרפינן דעתו לעשות גבינות דלא ניוחש לעירוב חלב טמא, אבל כ"ז דלא נעשה גבינה שאין לנו הוכחה מעצם העמדתו. לא סגי בדעת הגוי להקפיד וחיישי' לדבר טמא. (וגם אם עשה במקצת החלב גבינה, עדיין יש לחוש דהחלב טמא נאסר עדין). וכע"ז ביאר בשו"ת חוט השני סי' לד. 3. בפרישה (סי' קטו סק"א) כתב דקמ"ל דלא נימא כיון שחולבו לצורכו אינו מערב ד"ט. דחלב טמא אינו טוב לאכילה כחלב טהור שהיא טובה יותר. קמ"ל דאפ"ה אסור. ובט"ז (סק"א) כתב דחלב טמא מקלקל חלבו דאינו מעמיד. והוא דשרי קמ"ל דאסור, וביאור דבריו י"ל כמש"כ בכנה"ג (ובג"י אות ב) דכיון דח"ט אינו עומד, י"ל דמן הספק אינו מערב חלב טמא שמא ימלך לגבן, וע"ז קמ"ל דמ"מ אסור. וזה שכתב רבינו זכ"ש כו', דאם אפי' כשיודעים שדעתו לגבן אסור החלב, כ"ש בספק דאסור החלב. אלא דשם אפי' אם יעשה גבינה מהם לא יהי כיון שלא ידענו דעתו לגבן. עי' ש"ך סי' ק"י (יח' ומנח"י וסק"ד וסק"ה). 4. הד"מ (סק"ג) הביא לשון רבינו דאמ"ל

בחותם אחד מותר להניח אפילו זמן מרובה, דלא ט שאין הזיוף ניכר כלל, דרבנן, כדאיתא בתשוב שהדיחה בשרי' (שם דין יא) חלב טמא הוי איסור דאור דרוב חלב המצוי בינינו ואף אם היה בה חלב תערובת דמסתמא² חלב

[ב] דדוקא ביצים דרובן פשרי: זה נשאר פוסקים גבי ביצים, וכמוס' ו וילמא, כתבו שיכול להיות דעוף טו נוהגין ליקח ביצים מנכרים אע"פ שאין כתבו שאטו סומכין על רוב ביצים שנ שאין שום אדם מוכרן, היינו שאע"ג טמאים מ"מ אין אדם מוכרן עכ"ל, שאין שום אדם נייעו מוכר חלב טו

ראה ישראל החליבה והניח ביד הגוי לאסור בדיעבד, אא"כ ידוע שיש לנו חיישינן לאיחלופי כו', ומבואר בד"ו יומיים, גם כתב דרק אם ידוע ע לאיחלופי, וכ"כ בחו"ח (דין כו). ובתורת אינו יודע שיש לגוי דבר טמא למה ליה, וגם בודאי דלית ליה למה לא נר ומיהו בזה י"ל דהואיל והגוי לפניו ישו הלכך בזמן מועט כזה לא חיישינן ע יבא ויראני שאני מערב בו חל"ט. ו מדברי או"ה עצמו וכו', והעתיק לשון נשמע שלא התיר אלא במעשה שו טמא, אבל בספק אה"נ דאסרינן אפי' ו ועוד דמירתת כו', שבא לומר אפי' אפ"ה מירתת, דהא ודאי ליתא, דא"כ בעדרו נימא דשרי משום דמירתת, קאמר אלא שאין חוששין שמא יבי' ובשר"ת חוט השני (סי' לז) כתב ע"ד גירסא אחרת בספר או"ה כאשר נמ: באורך. והנה בתו"ח שם כתב דביש ב' אסור החלב ומותר לתקן גבינות מאו דחיישינן לאיחלופי האין מותר לעט דט"ס הוא. והנך תיבות צ"ל לעיל מ החלב אע"ג שדעתו לגבן, וכנראה שז

שינויי נוסחאות * תיבת 'בסמ"ק' נוספה ע"פ חלק מהדפוסים ובדפוס אינה

החליבה
ז, ואח"כ
מן מועט,
זדר עולם
זבר טמא
זי ישראל
זלכתחילה
זין להתיר
זלאיחלופי
זה שהיה
זי גוונא,
זי דחלב
זי ומיהו.

בחותם אחד מותר להניח ביד גוי לכתחילה אפילו זמן מרובה, דלא טרח ומזיין אע"פ שאין הזיוף ניכר כלל, וכן כל איסורים דרבנן, כדאייתא בתשובת שפחה גויה שהדיחה בשך' (שם דין יא), ואע"ג דבוראי חלב טמא הוא איסור דאורייתא, מ"מ מאחר דרוב חלב המצוי בינינו הוא חלב טהור, ואף אם היה בה חלב היה" (רק ע"י תערוכת דמסתמא² חלב טמא ניכרת בפני

עצמה, מדלא נקט בגמרא אלא שחששו חכמים לתערובת חלב טמא, הוא סתם חלב רק דרבנן ודנין בספקו לקולא³. ואין להתיר סתם חלב של גוים מטעם רוב כמו שאנו מתירין לקנות מהן ביצים בלתי בדיקה מטעם שהולכין אחר רוב, אע"ג דהתם איכא ג"כ חששא דאורייתא, וזו דרווקא ביצים רובן כשרין כדאמרינן בגמרא בחולין (סג ע"ב) שלפי שרובן כשרין פרט לך הכתוב

זר זהב

זו דרוקא ביצים דרובן בשרים וכו'. לא מלאמי טעם זה נשאר פוסקים גבי ביצים, ונחמס' חולין דף ס"ג ע"ב דג"ה ודלמא, כהנו שיכול להיות דעוף טהור הוא רוב, ומה שאנו נוהגין ליקח ביצים מנכרים אע"פ שאין אומרים משל עוף פלוני, כהנו שאנו סומכין על רוב ביצים שמזיין בינינו, ופירש נב"י שאין שום אדם מוכרין, היינו שאע"ג שאלו המקומות יש ג"כ טמאים מ"מ אין אדם מוכרין עכ"ל, א"כ נימא גם בחלב כן, שאין שום אדם בינינו מוכר חלב טמא. וכן לפמ"ש הפמ"ג

הערות והארות

1. וכו"ה בשו"ע סי' קיח ס"א ע"ש. 2. צ"ע דמפורש כן בגמרא (לט ע"ב) דאי משום איחלופי טהור חזיר טמא ירוק, ואפשר יש כאן ט"ס בלשון רבינו. אבל בתורת האשם וכלל פא דין ב ובגלל לב דין ז העתיק כלפנינו. 3. רבינו ביאר דהו מדרבנן מב' טעמים. או דרוב חלב המצוי בינינו הוא חלב טהור, וע"כ הוא חשש רחוק שיערב ד"ט ואינו אלא מדרבנן, ועיי' בחז"א יוד סי' מא סק"א שבלא"ה אין לחוש לעירוב ד"ט מעיקר הדין דהחשש עירוב הוא מיעוט. אבל רבינו כתב רק משום דרוב חלב המצוי הוא חלב טהור) או משום דהחשש הוא רק שנתערב וא"כ הוא דרבנן, והיינו משום דמין במינו בטל מה"ת. אולם הש"ך (סי' קיח סק"ח) הביא מרבינו כאן רק הטעם הראשון, משום רוב חלב, והטעם השני כתבו הש"ך בשם הפרישה שם אות ד, וכתב ע"ז דכי האי גוונא כתב האו"ה כלל מח סוף דין ה ע"ש, נראה מדבריו דפי' דרבינו כאן לא חילק אלא משום רוב חלב, ומש"כ דהוא ע"י תערוכת הוא הוספה לחילוק הראשון דכל זה הוא טעם דהו חשש רחוק והוא רק מדרבנן, אבל משום דמין במינו בטל לא הזכיר רבינו כאן. ואפשר משום דס"ל לרבינו דחלב טהור וטמא לא מיקרי מין במינו, עיי' פ"ת סי' קיח סק"א ובח"י הגרע"א ובבית מאיר שם. עוד י"ל דס"ל לרבינו דאף דלא חיישינן שהחליף כולו, מ"מ חכמים אסרוהו כאילו החליף כולו, וע"כ לא אמרינן ביה ביטול ברוב. ודומיא דמה דפסק רבינו להלן שער מז סוף דין ז דאם נתערב החלב בעינו שישים נגד כל החלב ע"ש. ומש"כ רבינו ככלל מח דין ה שהביאו הש"ך, י"ל דשם איירי לגבי ריחא מילתא ובזה דווקא היקיל.

ראה ישראל החליבה והניח ביד הגוי לכו יום או יומיים אין לאסור בדיעוב, אא"כ ידוע שיש לגוי דבר טמא בעדרו שאז חיישינן לאיחלופי כו', ומבואר בד"מ דזמן מועט הוא יום יומיים, גם כתב דרק אם ידוע שיש לו בעד"ט חיישינן לאיחלופי, וכ"כ בתו"ח (ד"ו ז). ובתורת האשם שם הקשה דאם אינו ידוע שיש לגוי דבר טמא למה לא חיישינן דלמא אית ליה, וגם בודאי דלית ליה למה לא נחוש שמא הביאו ממקו"א, ומיהו בזה י"ל דהואיל והגוי לפני ישראל חליבה שראה אותה, הלכך בזמן מועט כזה לא חיישינן שילך ויביא דמירתת עתה יבא ויראני שאני מערב בו חל"ט. אבל באמת שאין מוכרח מדברי או"ה עצמו וכו', והעתיק לשון רבינו, וסיים דמכל הלין נשמע שלא התיר אלא במעשה שהיה שוודאי אין בו דבר טמא. אבל בספק אה"נ דאסרינן אפי' מספק, ואין לדייק מדכתב ועוד דמירתת כו', שבא לומר אפי' אין ידוע ואיכא לספקו, אפ"ה מירתת, דהא ודאי ליתא, דא"כ אף בידוע שיש לו דב"ט בעדרו נימא דשרי משום דמירתת, אלא טעמא דמירתת לא קאמר אלא שאין חוששין שמא יביא ממקו"א דמירתת ע"כ. ובשו"ת חוט השני (סי' לו) כתב ע"ד התו"ח דאפשר היה לו גירסא אחרת בספר או"ה כאשר נמצא כן כמה פעמים ע"ש באורך. והנה בתו"ח שם כתב דביש בעד"ט דחיישינן לאיחלופי, אסור החלב ומותר לתקן גבינות מאותו חלב, והוא צ"ע, דכיון דחיישינן לאיחלופי האיך מותר לעשות ממנו גבינות, ונראה דט"ס הוא, והגן תיבות צ"ל לעיל מינה, במה שאסר לשותת החלב אע"ג שדעתו לגבן, וכנראה שזהו כוונת המנ"י שם אות

מרדכי], ואם
ז"כ ה"נ אמאי
זיד סי' מא את
זיכר מילתא
ז בד"מ (סק"ג)
ז חלב טמא,
ז והיינו דאף
ז אלא בצידוק
זישינן לביני
ז חוש לעירוב
ז וכחה מעצם
ז: טמא, ויגם
ז עדין, וכע"ז
ז סו סק"א) כתב
ז ד"ט, דחלב
ז יתיר, קמ"ל
ז חלבו דאינו
ז י"ל כמש"כ
ז הספק אינו
ז אסור. וזהו
ז לגבן אסור
ז אם יעשה
ז עיי' ש"ך סי' ס"ק
ז רבינו דאם

שינויי גוסהאות (י' תוקן עפ"י ד"פ והלאה שהוסיפו תיבת 'היה' ואפשר שצ"ל 'הוא')

מיעוטן, מה שאין כן גבי בהמות שפורט
 הכתוב בכשרות לפי שרובן טמאין: ^ל
 ישראל שיש לו שפחה החולבת
 אב"ד ישראל שיש לו בהמות
 בביתו ודאי מותר לו לכתחילה
 לשלוח שפחתו גויה לשם יחידה לחלוב,
 דכל פעם מרתתא עתה יבאו בני הבית,

76

הגהות

ה) כן המנהג שמיחין שפחות לחלוב נרפמות נכבית ואין
 ישראל רואהו כלל, ואפשר משום שהאידנה לא שכיח כלל
 דבר טמא שחולבין ממנו, אמנם חלב שחלבו גוי מנהמה

זר זהב

יישוב טהורים מרובים, וכדברי רבינו. ובהשנות חמ"ס ס' ק"ו
 דעמו שחלב היו נאסר במנין, א"כ בלא"ה לא דמי לביצים,
 שהביצים לא נאסרו כלל רק שהנזירו להמוכר לומר של עוף
 פלוני הוא, אבל חלב נאסר במנין, ואפילו אם בטל הטעם מ"מ
 אסור, כמ"ש רבינו שער מ"ו דין ה'. אך בסוף שער זה כתב
 רבינו והאוכל חלב וכו' עובר על לא תטוש תורת אמן ופורך
 נדר וכו', ולא כתב על 'לא תסור', משמע קצת שמעיקר הדין
 היה אפשר להקל מטעם רוב, רק משום פריגה גדר.

וה"פ המוס' במס' עבודה זרה דנ"ו ע"ב סוד"ה ולאפוקי, וא"ת
 כיון דגורו על ניסוך העכו"ם הו"ל דבר שנמנין לרין מנין
 אחר להחירו, וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים, וכיון דהשתא
 לא היו מנסכים לעכו"ם יש לתלות להיתר, ור"ה לדבר
 מדאמרינן פ"ב דף קה, דרבא שדר קורבנא לבר שיסך ביום
 אידו, אמר קיס לי נגו"י דלא פלח, ואף על גב דגם משא ומתן
 ביום אידס היו דבר שנמנין, ולא הולך מנין אחר להחירו להנהו
 דלא אזלי ומודו, כי ודאי מתחלה לא גזרו עליהם, ע"ש עוד
 בדבריהם.

רבי' בהשנות הרא"ש כלל כ' ס' ח', והוכח בקי"ור במג"א
 סוס"י ט', וכפי שביאר במחצית השקל שם, לענין טליח
 של פשתן כתב דב"ה"ו שאין לנו חללה ואין לנו היחר כלאים

והכי איתא בתוס' בע"ז ס"פ אין מעמידין;
 שהעולם נהגו היתר בדבר, אבל אם הרפת
 אפילו רק אחורי ביתו ואין שום בית של
 גוי מפסיק בינו לרפת, כתב הר"י מדור"א
 (ס"י פב) אע"פ שהדבר מותר מ"מ מכוער הוא
 לכתחילה עכ"ל¹, אבל אם יש בית של גוי
 בינו לבין הרפת החלב אסור אפילו

שלו לא שריק כלל אלא"כ ישראל רואהו. מהרא"י ו"ל ס'י
 פ"ב: (ו) וע"ש בשערים (ס"י פג) דר"ת החירו לכתחילה,
 והאר"י:

נתינת, לא שייך למיגור כלל, דלא שייך למוחו לדבר שנאסר
 במנין, דכיון שטעם האיסור ידוע, אם נחטט להטעם בטל
 האיסור ממילא, דלא דמי לביצה מהקנת ריב"ז וליך, וגם לך
 אמור להם שזבו לכם, דהיתר ביצה אין הטעם ידוע כ"כ לעולם
 שיהא ההיתר הלוי כמה שהיקן שיהא מקבלין העדות כל היום
 טולו וכו' ע"ש, הרי מבואר מדברי התוס' והרא"ש דדבר שאנו
 יודעין הטעם, וכיון שנחטטל הטעם אין צוה משום דבר הנאסר
 במנין, דהא חוינן שגם מתחלה לא בכל גוויי אסרו, כמו באין
 דבר טמא בעדרו וישראל יושב ומשמר.

רבי' ברא"ש פרק רבי ישמעאל ס' ז', ועי' ביאורי הגר"א יו"ד
 גבי גילוי וגבי גבינות, ועי' בשלטי גבורים פ"ב דמס' ע"ו,
 שמביא השוכת הר"י מניקולא בענין החלב, ועי' במג"א ס' ל"ב
 ס"ק ס"ו מ"ש על העולת המיד לענין הגידין, דרוב בהמות
 ששוחטין הן טהורות, אע"פ שרוב בהמות עמאוח הן אולנין
 נחר הנאכלים, ועי' בהשנות הר"ן ס' מ"ה לענין טלאים
 קטנים שהוכח נכפינה, ואם לחשוש שמה נחלפלו, וכחז ג"כ
 כיון שאנו יודעים שכל מקומות האלו אין מולחים טלאים כאלו
 רק הישראלים ע"ש עוד, ומלאחי נס' חוט המשולש של נדר
 הרשב"ץ, בטור הראשון ס' ל"ב, שגם דעמו שזומנינו שאין דרך
 לחלוב עמאות קיל מבזמן הגמרא, ועם כל זה כתב דאין להקל:

הערות והארות

1. בזר זהב נתקשה בדברי רבינו. וכבר הקדימו בתורת האשם
 ועל תר"ח דין ב' שהשיג ע"ד רבינו דהוא תמוה. דאדרבה אף בביצים
 לא התירו א"כ שיאמר מעוף פלוני וכו'. כדכתב המחבר בתו"ח
 ובריש כלל סוג. אבל מה שאין אנו נוהגין כן וקונין אפי' כשאינו
 אומר כך, זהו משום שרוב ביצים המצויין ביניהם משל טהורים
 הם כמ"ש המחבר, וכ"כ רבינו לעיל שער מב דין ו'. ואם לזה נתכוון
 ג"כ האו"ה, תירוצו שמתרץ דדווקא ביצים רובן כשרים. כדאמרי'
 בחולין כו' אינו עולה כלל. דהא הך לא סגי להתיר לקנות בלא
 שיאמר העכו"ם. כמ"ש שם בשם התוס' דההוא על המינין קאי
 וכו'. אבל באמת קושייתו מעיקרא לאו קושיא. דהכא החששא

אינה על החלב בעצמה, אלא מחמת עירוב שמה נתרבה חלב
 טמא כו', ועל המעט שנתערב הוא כמיעוט דשכיח גזרינן. ומ"מ
 מוכח מלשון האו"ה דלא ס"ל הטעם של המגיד בקניית ביצים
 ע"כ ופי' שער מב דין ח' ומשי"כ שם בהערות. ועי' בזר זהב, ודבריו צ"ע
 ממש"כ רבינו בשער מב. 2. לא נמצא בתוס' לפנינו. ועיקר
 דין זה נמצא בשע"ד (ס"י פב) וכמש"כ רבינו בסמוך. 3. בד"מ
 (ס"י קטו סק"א) ובתו"ח (כלל פא דין ח) הביא דברי רבינו. וכתב עלה
 דהמהרא"י כתב דנוהגין בזה היתר, ודברי המהרא"י הוכח כאן
 בהגהות מן הספר. ובהג"ה כאן כתב דר"ת התירו לכתחילה.
 והמהרא"י קאי על ר"ת דהמנהג כדבריו. עי' בשע"ד.

בדיעבד' אם לא שלו
 אפילו מהקטנים רק שי
 בני תשעה² שנים;
 חלקו חכמים בתקנו
 טעמי איסור גבי
 סימן א 6) גבינות של
 שמעמידין או
 טמאה³ ונבילה, אף ב

1) מהר"ר עוזר מיחה לאחד;
 שהיה חרב, והגויה הלכה וחלבה
 יהודי. הג"ה
 6) בשערים כתב פירש ר"ת שו
 לקרוש וכו', עד ופסק רבינו דג
 נכרי נתינת מן הכהמה שהג
 מגופיה קאתי אלא מאחרות שיג

1. נראה דעת רבינו דבזה כו"ע מ
 אפי' בדיעבד. דס"ל לרבינו דדווי
 שיכול לראות עומד, דסגי אפי
 מירתתא. אבל כל שבית גוי מפסי
 דעד היכן יהיה השיעור דמירתת
 חילקו ואסרו. עי' ביאור הגר"א סי
 דבבית גוי מפסיק חיישינן שתקר
 בערוה"ש (ס"י קטו סעיף ח) דאם הב
 דבר טמא ג"כ מותר. אולם מדברי
 הוא, וכנתבאר. אמנם בתו"ח ודין ר
 בכה"ג אין לאסור בדיעבד, לפי
 להקל וכו', מכלל דאם חולב מבהו
 לאסור. מאחר דלדין ליכא למיז
 (ס"א) לא פסק כן הרמ"א להתיר
 רוב החליבה, וכמו שפי' הט"ז (כ
 לוסט"כ אחורי הרפת. כונתו בבית גוי מפס
 שפסק הרמ"א, וכן פי' בתורת הא
 בתוה"א, דהא בתו"ח התיר בדיעב
 דהרמ"א הכריע מסברא בין דעוו

שינויי נוסחאות * ח"כ תשעה :

בדיעבד' אם לא שלח אחד מבניו עמה, שחולב גוי ואין ישראל רואהו עובר על לא אפילו מהקטנים רק שיהו בני הבנה שהיינו בני תשעה² שנים זכר או נקבה שלא חלקו חכמים בתקנתם ו והאוכל חלב דבריהם כגחלי אש³: L

שער מו

דין גבינה של גוים

שמולחים הקיבה בעורה ונעשית אף כל הקיבה עצמה נבילה דאין בה שישים נגד העור שלה⁶, ואין אנו חושבים הקיבה אפילו הקרוש שבה כפירשא בעלמא טעמי איסור גבינות של גוים סימן א 6 גבינות של גוים אסורין מפני שמעמידין אותן בקיבה בהמה טמאה⁵ ונבילה, אף בצלול שבהן, ומשום

הגהות

לכתחילה משום הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. אבל אם שחט ישראל גדי או טלה וגמלא טריפה והעמיד בקיבה, אפילו לכתחילה מותר, מיהו גם צוה יש כיעור ויש לנו להרחיק ממנו לכתחילה, דנראית כאוכל נבילות וטריפות, אבל בדיעבד שכבר העמיד בו או אם נתערב בקיבות אחרות פשיטא דמותר, ואף כשירה שינקה מן הבהמה וגמלא טריפה מותר להעמיד בה שכבר נקרא חלב הקיבה וע"ש:

הערות והארות

1. נראה דעת רבינו דבזה כו"ע מודו דאם בית גוי מפסיק איסור אפי' בדיעבד, דס"ל לרבינו דדווקא באחורי ביתו הו"ל כיושב שיכול לראות עומד, דסגי אפי' בעד"ט כיון דמירתת, ה"נ מירתתא. אבל כל שבית גוי מפסיק, לא חילקו חכמים בתקנותם דעד היכן יהיה השיעור דמירתת, וכל שאינו בבית ישראל לא חילקו ואסרו. ע"י ביאור הגר"א סק"ז. והחזו"א ס"י מא אות ב) כתב דבבית גוי מפסיק חיישינן שתקח מן הבית דבר טמא. וע"י גם בערוה"ש (סי' קטו סעיף ה) דאם הבית גוי מפסיק ויודע שאין שם דבר טמא ג"כ מותר. אולם מדברי רבינו נראה דמשום לא פלוג הוא, וכנתבאר. אמנם בתר"ח נידון ה) כתב ע"ד רבינו דאפשר דגם בכה"ג אין לאסור בדיעבד, לפי דברי מהר"י שכתב שנוהגין להקל וכו', מכלל דאם חולב מבהמות ישראל בכה"ג בדיעבד אין לאסור, מאחר דלדין ליכא למיחש לד"ט ע"ש. ואולם בשו"ע (סי' א) לא פסק כן הרמ"א להתיר בבית גוי מפסיק, אא"כ ראה רוב החליבה, וכמו שפי' הט"ז (סק"ו) דקאי על בהמות ישראל (וספי' אחורי הרפת. כוונתו בבית גוי מפסיק, דבלא"ה אפי' לכתחילה מותר כמו שפסק הרמ"א, וכן פי' בתורת האשם ותר"ח דין ו). אלא דהקשה בתוה"א, דהא בתר"ח התיר בדיעבד בכל ענין, ובמג"י (סי' טו) פי' דהרמ"א הכריע מסברא בין דעות האו"ה והמהר"א, והקיל רק

שינויי נוסחאות (י) תיבת תשעה אינה בדפוס ונוספה ע"פ חלק מהדפוסים, וכן העתיק בד"מ ובתר"ח שם בשם רבינו, והובא בש"ך.

צמידין? הרפת יית של מדור"א ער הוא של גוי אפילו

י ו"ל קיי לכתחילה,

בר שנאמר ועם נטל וגם לך כ"כ לעולם ת כל היום בדבר שאנו יכר הנאמר כמו נאין

גר"א יו"ד דמס' ע"ו, יא ק"י ל"ב יב בהמות הן זולתין יין טלאים זכנה ג"כ ולאים כאלו א"ש של נכד ו שאין דרך יאין להקל:

ערבה חלב זרינו ומ"מ ייית ביצים ודבריו צ"ע נינו ועיקר 3 בד"מ וכתב עלה הובא כאן לכתחילה. שער

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

1) נט דין מ, נטס] שטרי זוא טימן פרי נטס דרת מורא"י שם [נהגות שער דורא לוח נ:] 2) איסור וחיתור הארוך שם: 3) גם זה שם: 4) הנהגות שער דורא מחורא"י שם:

הנהגות והערות

1) טפס ממהדורת אמ"ד מע"א: 2) לפיט בירושלמי למא: 3) טפס ממהדורת וין זר, דגול מרכבה בשלחן אטתור, מחלטי השקל ולקטי חכר נר חיים:

פוסקים להדיא, ע"ש. וכן נדון, דכיון דחלב שחלבו עובד כוכבים אסור משום שמא עירב בו חלב טמא, אם כן מה נצק שראה תחלה החליבה אם לא ראה בכלי, שמא [יש] שם חלב טמא בכלי קודם התחלת החליבה שיעערב אחר כך בשאר החלב. ונראה דגם הטור

(17) נדעבד יאין לחוש לכל זה [17] ושפחות שחולבות בו הנהגות צבית ישראל י או נדיר שלהם כל מקום שאין בית גוי מפסיק ואין לחוש לדבר טמא מותר אפילו לכתחילה להניח אותן לחלוב אף על פי שאין שם ישראל כלל דמאחר שהוא צבית ישראל או בשכונתו אין לחוש לדבר טמא יא אכל אס חלב אס צבית גוי מפסיק לריך להיות (18) ישראל שם כאליו חולבות צבית גוי (18) [18] ואלפילו ישראל (ד) יב (11) קטן או קטנה מועילים להגוי מרתח לפניהם (1) יג [18] אלא חלבו גויס מקלח צהמות ולא היה שם ישראל ואחר כך בא ישראל אל האחרים עכשיו צומן הוא שאין חלב דבר טמא מצוי כלל מותר

בעדרו, אף על גב דאין יכול לראותו בשעה שהוא חולב, ליכא למישא לשום זיוף, אלא שילא העובד כוכבים מעדר וזיוף, וכיון שיולא ונכנס ורואה שאין העובד כוכבים יולא מהעדר סגי. וכן מוכח בש"ס בעבודה זרה דף ל"ט ע"ב [1] דכלכליכא דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוק, אפילו אינו יכול לראותו כלל בשעה שהוא חולב מותר, מטעמא דכיון דיכש מבחוק הרי רואה שאי אפשר לזיף. וכן משמע מדברי הטור והמחבר, ודלא כהפרישה קעייף ב' שכתב טעמא דבעינן ישראל יושב מבחוק משום מירחמ: 2) בההפכות בבית ישראל. עיין לקמן ס"ק י"ג: 3) או בדיר ש"הם. ובמורת חטאת שם [נסמימס דין מ] נכח דלאס הרפת הוא אחורי הבית אסור לכתחלה. אכל נדרכי משה [ואת מ] כתב נמסקנא אכל מהרא"י [נהגות שער דורא סימן פז אית ב] כתב שנוהגים היחר גם צוה, וכן פנימס בחורת חטאת שם מסיק לדרכי מהרא"י בסוף, וכן משמע מדבריו בהג"ה כאן שלא חילק בכך, וכן דעת מהרש"ל [מפוטו ועטרה שלמה] סימן פ"ב [ואת מ], ע"ש: יא אבא אב בית גוי מפסיק בו. ונדרכי משה ובתורת חטאת שם דגם צבי האו גוונא מותר נדיענד למהרא"י, וכן פסק נסימנים שם, וכן נראה דעת מהרש"ל שם: יב קטן או קטנה. בני חשע שנים, חורת חטאת שם צסס איסור והיחר הארוך [כלל מה דין מ]: יג ואם ח"צו גויס בו. לא ידעמי מאין הוציא הר"צ זה. ולא הננמי סברתו, אס רואה לפסוק כמהרא"י [נהגות שער דורא ש] דכתב דעכשיו לא שיך כלל דבר טמא, שאינו מצוי, ולא אסר אלא חלב שחלבו עובד כוכבים מנהמה שלו ואין ישראל רואהו, והר"ב מיירי צנהמת ישראל, אס כן אפילו לא בא ישראל עד לאחר שנחלבו כולם שרי מהאי טעמא. ואי סבירא ליה כאיסור והיחר הארוך [כלל מה דין מ] דלפילו צומן הוא אסור אפילו דיעבד כל שצית עובד כוכבים מפסיק, אס כן אפילו נחלבו מקלח הנהמות אסור. ונראה דמה שהכריחו להר"ב לחלק בין מקלח הנהמות לבולן הוא ממה שצער בשערי דורא סימן פ"ב דרצינו סם החיר לרבי אליעזר משנ"ל דכן המנהג כרצינו סם, ובסימן פ"א כתב השערי דורא שרצינו סם הקפיד על אחד שהיו רחלומוי אכל העובד כוכבים ושלם שם כמו בכל נקר לראות לחלוב ולא היחה מספקת לבא לשם עד שנחלבו רובן או כולם, עכ"ל, וכן כתב הקמ"ג [לזין קלג מה, ב] צסס ר"מ ומצינו צ"י [עמוד ל ד"ה ובצינ], מזה ילא לו להר"ב דעד כאן לא הקפיד ר"מ אלא בשנחלבו רובן או כולם, אכל לא מקלחין. אכל צנמת לא מסכנת כלל לחלק צוה בין כולם למקלחין, ואלא נראה דאין הכי נמי דרצינו סם היה מקפיד אס לא צנמת כמו רק אחר שחלבה מקלחין, ומעשה שהיה כך היה, וכן הוא צנמות מהר"מ מרוטנבורק סימן רט"ו ורט"ו [דפוס פראג] דרצינו סם הקפיד אפילו נחלבו מקלחין כיון שלא היה מתחילת החליבה, ע"ש, והא דהחיר לרבי אליעזר משנ"ל בדיר של ישראל שאני, דמקפדי העובד כוכבים, ועל זה בא מהרא"י לומר דאף על גב דהשערי דורא כתב על דברי ר"מ דמכוער הדבר לעשות כן לכתחלה [וכן כתוב באיסור והיחר הארוך סוף כלל מ"ה], מכל מקום כן המנהג הואיל ואין דבר טמא שצית, וקאמר ודננהמת עובד כוכבים אפילו נדיר של ישראל [אסור] מ, וכן משמע להדיא מדברי מהרש"ל שם דלמהרא"י שרואהו צעין, צהמתו של ישראל ודיר של ישראל, ע"ש. וגם בחורת חטאת [נסמימס] שם כתב צבית של ישראל מותר לחלוב פרומוי אף כשאין

ביאור הגר"א

[1] וישפחות בו. כמו ישראל יושב בו דמירחת. וכן באן מירחת: [ח] ואפילו ישראל קטן בו. עיין ב"י סימן ק"ל [עמוד קפו ר"ה כתב הרשב"א] בשם הרשב"א [שורח המוחסות להרשב"ן סימן קטן], וכן כתב המודרי [עבודה זרה] פרק ב' [בין]

באר היטב

(ה) בדיעבד. והט"ו [ס"ק ד] כתב, ולענין הלכה נראה דיש להחמיר לאסור אפילו דיעבד כל שאין רואה הישראל תחלת החליבה, אפילו צאין שם דבר טמא: (ו) ישראל. כתב נדרכי משה ובמורת חטאת דגם צבית גוונא מותר נדיענד למהרא"י, וכן נראה דעת מהרש"ל, [ש"ך ס"ק יא]: (ז) קטן. בני חשע שנים, חורת חטאת צסס איסור והיחר הארוך, [ש"ך ס"ק יב]:

ציון בהריש"א

[ג] יסיר ס"ק מ] דבר צבית דבר בעדרו. כעין דלא שצית חמור או גמל, או סנדק העדר ואין שם טמא, חסונת דרכ"ו סימן ע"ה [מיד סימן אף קטן]: [ד] ונהיג טעין א] קטן או קטנה כיוצאים בהני ברית לפניהם. ומסקינ

אוצר מפרשיה

1) והנה שם איו לחוש. עיין ט"ו וס"ק ח, ואם הישראל עומד עליה לטע תחליבה אר

(ה) קטן או קטנה. נדרכי משה [סוף אומ מ] כתב צסס איסור והיחר הארוך [שס דין מ] דהיינו כן חשע שנים: (ו) ואם ח"צו גויס סקצת בו. זה קאי על חולב צהמות ישראל צרפת שאחורי צית ישראל, וצביתא מקיים שם צהגת שער דורא [ואת מ] נדרכי משה [שס] אמנס חלב שחלבו גוי

מנהמה שלו לא שרינן כלל אלא אס כן ישראל רואהו, מהרא"י, עכ"ל: (17) נדעבד יאין לחוש לכל זה [17] ושפחות שחולבות בו הנהגות צבית ישראל י או נדיר שלהם כל מקום שאין בית גוי מפסיק ואין לחוש לדבר טמא מותר אפילו לכתחילה להניח אותן לחלוב אף על פי שאין שם ישראל כלל דמאחר שהוא צבית ישראל או בשכונתו אין לחוש לדבר טמא יא אכל אס חלב אס צבית גוי מפסיק לריך להיות (18) ישראל שם כאליו חולבות צבית גוי (18) [18] ואלפילו ישראל (ד) יב (11) קטן או קטנה מועילים להגוי מרתח לפניהם (1) יג [18] אלא חלבו גויס מקלח צהמות ולא היה שם ישראל ואחר כך בא ישראל אל האחרים עכשיו צומן הוא שאין חלב דבר טמא מצוי כלל מותר

בעדרו, אף על גב דאין יכול לראותו בשעה שהוא חולב, ליכא למישא לשום זיוף, אלא שילא העובד כוכבים מעדר וזיוף, וכיון שיולא ונכנס ורואה שאין העובד כוכבים יולא מהעדר סגי. וכן מוכח בש"ס בעבודה זרה דף ל"ט ע"ב [1] דכלכליכא דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוק, אפילו אינו יכול לראותו כלל בשעה שהוא חולב מותר, מטעמא דכיון דיכש מבחוק הרי רואה שאי אפשר לזיף. וכן משמע מדברי הטור והמחבר, ודלא כהפרישה קעייף ב' שכתב טעמא דבעינן ישראל יושב מבחוק משום מירחמ: 2) בההפכות בבית ישראל. עיין לקמן ס"ק י"ג: 3) או בדיר ש"הם. ובמורת חטאת שם [נסמימס דין מ] נכח דלאס הרפת הוא אחורי הבית אסור לכתחלה. אכל נדרכי משה [ואת מ] כתב נמסקנא אכל מהרא"י [נהגות שער דורא סימן פז אית ב] כתב שנוהגים היחר גם צוה, וכן פנימס בחורת חטאת שם מסיק לדרכי מהרא"י בסוף, וכן משמע מדבריו בהג"ה כאן שלא חילק בכך, וכן דעת מהרש"ל [מפוטו ועטרה שלמה] סימן פ"ב [ואת מ], ע"ש: יא אבא אב בית גוי מפסיק בו. ונדרכי משה ובתורת חטאת שם דגם צבי האו גוונא מותר נדיענד למהרא"י, וכן פסק נסימנים שם, וכן נראה דעת מהרש"ל שם: יב קטן או קטנה. בני חשע שנים, חורת חטאת שם צסס איסור והיחר הארוך [כלל מה דין מ]: יג ואם ח"צו גויס בו. לא ידעמי מאין הוציא הר"צ זה. ולא הננמי סברתו, אס רואה לפסוק כמהרא"י [נהגות שער דורא ש] דכתב דעכשיו לא שיך כלל דבר טמא, שאינו מצוי, ולא אסר אלא חלב שחלבו עובד כוכבים מנהמה שלו ואין ישראל רואהו, והר"ב מיירי צנהמת ישראל, אס כן אפילו לא בא ישראל עד לאחר שנחלבו כולם שרי מהאי טעמא. ואי סבירא ליה כאיסור והיחר הארוך [כלל מה דין מ] דלפילו צומן הוא אסור אפילו דיעבד כל שצית עובד כוכבים מפסיק, אס כן אפילו נחלבו מקלח הנהמות אסור. ונראה דמה שהכריחו להר"ב לחלק בין מקלח הנהמות לבולן הוא ממה שצער בשערי דורא סימן פ"ב דרצינו סם החיר לרבי אליעזר משנ"ל דכן המנהג כרצינו סם, ובסימן פ"א כתב השערי דורא שרצינו סם הקפיד על אחד שהיו רחלומוי אכל העובד כוכבים ושלם שם כמו בכל נקר לראות לחלוב ולא היחה מספקת לבא לשם עד שנחלבו רובן או כולם, עכ"ל, וכן כתב הקמ"ג [לזין קלג מה, ב] צסס ר"מ ומצינו צ"י [עמוד ל ד"ה ובצינ], מזה ילא לו להר"ב דעד כאן לא הקפיד ר"מ אלא בשנחלבו רובן או כולם, אכל לא מקלחין. אכל צנמת לא מסכנת כלל לחלק צוה בין כולם למקלחין, ואלא נראה דאין הכי נמי דרצינו סם היה מקפיד אס לא צנמת כמו רק אחר שחלבה מקלחין, ומעשה שהיה כך היה, וכן הוא צנמות מהר"מ מרוטנבורק סימן רט"ו ורט"ו [דפוס פראג] דרצינו סם הקפיד אפילו נחלבו מקלחין כיון שלא היה מתחילת החליבה, ע"ש, והא דהחיר לרבי אליעזר משנ"ל בדיר של ישראל שאני, דמקפדי העובד כוכבים, ועל זה בא מהרא"י לומר דאף על גב דהשערי דורא כתב על דברי ר"מ דמכוער הדבר לעשות כן לכתחלה [וכן כתוב באיסור והיחר הארוך סוף כלל מ"ה], מכל מקום כן המנהג הואיל ואין דבר טמא שצית, וקאמר ודננהמת עובד כוכבים אפילו נדיר של ישראל [אסור] מ, וכן משמע להדיא מדברי מהרש"ל שם דלמהרא"י שרואהו צעין, צהמתו של ישראל ודיר של ישראל, ע"ש. וגם בחורת חטאת [נסמימס] שם כתב צבית של ישראל מותר לחלוב פרומוי אף כשאין

סימן חת"ל על מה שכתוב בגמרא [שם ל"ח י"א] מניח ישראל בשר בו שופתת אשה קדירה בו, וכתב המודרי בשם ראב"ה [סימן אף מ] ולא חייטין לאיחלופי ואיערובי כדמפרש בירושלמי [בגן שהתינוק יושב ובספר:

פתחי תשובה

(ב) וזאפילו ישראל קטן בו ברית לפניהם. עיין בספר חכמה אדם כלל ט"ז דין ד' שכתב דנראה לו אפילו אין העובד כוכבים יודע שאסור לישראל ולא שיך מרתח מכל מקום נאמן. דאין בו חשש אלא מדרבנן שבו יחליף, ונדרבנן קטן נאמן. ואמרו בשם הגאון מהר"י יאסקי ז"ל שלא ספק על קטן, וצ"ע, עכ"ל. ולענין דזה תליא באם חלב נאמר כמנין שיתבאר בס"ק שאחר זה:]

על זה אף נדלורייחא, ש"ך סימן ק"ח ס"ק ל"ג: [ה] יסיר ס"ק י] אלא נראה דאין הכי נמי דרצינו סם בו רק אחר שהלכה סקצתה. עיין גליון הע"ז ס"ק ד' [בין נ:]

סלוג רבנו:

מבקר בני צנחאן
בולגוי מביא אלן זיון השלם
מנון ינואל

עם ציונים מהשי"ך
ה. משנה [שם] דף כ"ט
[ג"ץ] ובכחמים, וכעממא
דמפרס שמואל שם דף
ל"ה [ג"ץ]:
ו. טור [פמ"ד ל] כ"ט
הרמב"ם פרק ג'
מהלכות מאכלות אסורות
[הלה י' כ"ט האלוה
בשרים עשרי חסונה סימן
ת"ו], ופירש שם דכ"ר
גזרו על כל גבינות
העובדי כוכבים וכו'
גזירה משום דמעמידין
אותן דכ"ר האסור:

ציונים לרמ"א
עם ציונים מהשי"ך
ז. מרדכי פרק אין
מעמידין [פמ"ד ו' ד"ה רמז
זמ"ט] ואגודה שם [סימן ט] שמונת
החובות [מ"ט] וכו' וכו'
שם פלגן ק"טו ר"ד
אסור והיה האסור כולל
זה דין ה' ורשב"א [פמ"ד
כ"ט הקל כ"ט ג' ע"ו ו'
ז' וכו' [פמ"ד ל' ד"ה
האב"ד] ונראה ל' שבו
ע"ת הרמב"ם ודלא כהרב
זמ"ד [מאכלות אסורות ג'
טו]:
י. ב"י [פמ"ד ל' סוף ד"ה
לשון]:
י"ו. אגודה פרק שמואל [כ"ט
סימן קל"א]

יד אפרים
י"ב. ש"ך [ג' ש"הא כ"ה]
י"ד. באר היטב [סי' י"ב]
ב"ש"ת סי' רי"ב חלק
י"ד סימן כ' כ"א כ"ב
אחד שעשה גבינות בערב
הלך וקנה קיבות יבשים
העובדי כוכבים שנוהגים
יבשים בעורם בעשן
החמה, ובהם עשה גבינות,
אסורם ל"ט שכתב בקיבוץ
כלה מעת לעת וכבר
מבטל, ע"ש. ואסור אף
ס קודם שהעמיד הגבינות
סיר העורות בעל הקיבות,
ואין לחלק בכך, שהקייבה
זאת שהעמידו בה נעשה
ולה חר, שהיה הוא כבוס
מבטל עם עור הגולה
דום שנהיבש העור, ועין
ש"ך [סי' ל' ופ"ד חדש
סימן טו] כ"ט:

הגהות והערות
ז. כפסוק נעילת פתרים,
ובל כפוספות ר"ד
גזירה וזה לה, [ל] ונדפס
שם הלכות כ"מ"ט
הזרות פתקל [מאכלות
אסורות ג']:
ח. כן כתב הרשב"א כחמ"ט,
פ"ט כחמ"ט הרשב"א
ח"ל. נחמ"ט המג"ן הוב"א
י. כ"ט הר"א א"כ"ד [כ"ט]

יה אינו מועיף כו'. דוקא נסתם חלב, אבל כשאנו יודעים שדעת
העובד כוכבים היה לעשות ממנה מותר לישראל לעשות
אחר כך ממנה גבינות, כמו שכחזב לקמן בסעיף ג' [נהגה]:
י"ב ואפילו העמידוהו בעשבים אסורה. שכ"ר גזרו על כל גבינות

העובדי כוכבים, בין העמידוהו בדבר
האיסור, בין העמידוהו בדבר
המותר, הרמב"ם [מאכלות אסורות ג'
ד] והפוסקים. ועיין בפוסקים
שכתבו עוד טעמים אחרים לזה,
ע"ש: כ' ואם הישראל כו'. זהו
על פי מה שכתב דרכי משה [לאו
ג] ובתורת חטאת כלל פ"א [דף 6]
ו"ל, וכ"ת המרדכי פרק כל הכשר
[מולין רמז תשלג] דאפילו אם ישראל

רוצה החליצה והעובד כוכבים
עשאה גבינות אפילו הכי אין נוהגים ללוקחין מן העובד כוכבים,
אבל כאלוה פרק שואל [ש"ס סימן קל"א] כ"ח ח"ל, אר"ס קונה כטוס
גבינות והעובד כוכבים מתקנס בשבת וישראל רוצה ושומר ואינו
מדבר, וכ"ר נהגו דכ"ר האגודה, עכ"ל. אבל כחמת נראה לפענ"ד

ועל כן הולך הרמב"ם ליתן טעם למה החממה לא חטבל את הקוס, דהיינו לחטוב חלב, ומירך כיון שאינו מעורב, אבל הרשב"א כתב
שאף על פי שאינו מעורב שפיר היה להחטבל, אלא הא דלין בטל הקוס היינו שמה שאסרו חכמים בשל נכרים לא מועיל בו [ביטול] י'
וכמו שכתבתי [כ"ט הרשב"ד, וכן כתב המגיד משנה [ש"ס] כ"ט החמ"ט. ועיין מה שכתבתי סימן ק"ד סעיף א' [סי' א]: (י') ואפילו
העמידוהו בעשבים. לגבינות נזכר במשנה [פמ"ד ו' ד"ה רמז כ"ט] כהדיא לאיסור, ולא פלוג רבנן, כיון דליכא שמעמדין אותה גם עכשו
צבור נבילה, מה שאין כן צמידי דגזרו זה משום גילוי צמימן ק"ו [סעיף 6] דמותר האידנא, דלין שייך גילוי כלל, שאין מלוי בינינו
נחשים, וכו' [פמ"ד ל' ד"ה וכו' כ"ט ע"ש] כ"ט סמ"ק [סימן רב' הנה את א' השליש] דלר"ת דפוסק [תוספות ש"ס לה, א' ד"ה הדא] דליסור
גבינות משום גילוי אסור גם האידנא, ואף על גב דכמים לא גזרו האידנא משום גילוי, שאני החם דלין טעם אחר רק גילוי על כן ידעו
הכל דמתקוס שיש חשש גילוי יאסרו, מה שאין כן כאן שיש טעמים אחרים בגמרא, הלכך אי שריח בלא נחשים מלויים אחי למשרי גם
נחמ"ט, דהיינו שכתבו שעיקר האיסור מטעם אחר, וצמקוס שיהיה מותר מטעם אחר לא ימוש לגילוי, כן נראה לי פירוש דבריו:

ערך להם למהרי"ק
כ"ה כ"ה = אסור לנשל בקדרות ישראל האוכל גבינות הגויים, ויש מתירין:
ביאור הגר"א
אסור משום גזירה ונאסרה במגין. וכן כתבו כל הפוסקים, דלא כ"ו שכתבו
תוספות שם ד"ה הדיא כו'. ואין לדמות לשאר דברים שהותרו בבטל הסיבה,
שלא אסרו לכחללה אלא לפי הענין. ועיין ריב"ש סימן כצ"ד [נעמד חק"ב ד"ה
כעין]. ובחלב מחלק, פעמים שאסור ופעמים שמוותר, וכן בכבשים ושאר דברים,
ולא מחלק בגבינה. ועיין הגהות מיימוניות [כ"ט את ין]: [ד"ד] [נהגה ואם הישראל
רוצה כו'. כן כתב מהר"ם [מהר"טורג שו"ת רמ"ט פראג] סימן ש"ע"ד בשם תוספתא
[עכ"ה וז"ל] פרק ה' [הלכה ה'] פ"ת שאפאה גוי בלא מעבר ישראל, וגבינה שהעמיד
הגוי בלא מעבר ישראל, אסור. ובתוספתא שלנו חסר בבא דגבינה, אבל כתב

באר היטב
(א') טי"ז. דוקא נסתם חלב, אבל כשאנו יודעים שדעת העובד
כוכבים היה לעשות ממנה מותר לישראל לעשות אחר כך ממנה
גבינות, ש"ך [סי' י"ז]: (י"ב) נב"ה. הר"י א"ן מנא"ש הקשה למה לא
יהא בטל בעשבים, ומירך דהוי איסור מעמיד, ואוסר ככל שואל, [ט"ז
סימן ט]: (יג) בעשבים. דלא פלוג רבנן, כיון דליכא שמעמדין אותן

גם פכשו בעור נבלה, [ט"ז סי' ין]:
ג"ליון בהרש"א
[ו] [ש"ה כ"ה כן גבינת הגויים אסורה. ומקרי ראו להחכמו ואינו בטל, סימן פ"א סעיף ב' נב"ה כ':

אוצר כפרשים
אין זה מוכרח, דספיר יש לומר דגם גבי גבינות כהני ריאה, והא דקתני ליה כחלב
ישראל יותר מבגי גבינות, היינו דאחי לאשמעינן דבחלב אין לה תקנה אחרת רק
ישראל רוצה, ואף דידעו דליכא דבר טובא בעורו אף על פי כן אסור משום לא
פלוג, מה שאין כן בגבינות אין צריך לדאוג במקום דליכא לפיכח להתערבות.
גריאה דאף לדעת הש"ך דוקא [ע"ס] [א"ס] האחריות הוא על השובר כוכבים ולא
קנאו ישראל כמנו ער אחר שנעשה הגבינות, אם כן שפיר מקרי גבינות של עובד

(ב) קיבת שחיטתם כו'. אבל משום כשר בחלב אין איסור
לדורייחא, לזון הוא, ואף על גב דקא מעמיד, אין איסור י"אלא
מדרבנן, חוספות [פמ"ד ו' ד"ה פמ"ד], וכ"כ בתורת הבית
הארון דף פ"ו [כ"ט ג' ר"ש ע"ר ו'] דהר"י א"ן מנא"ש י"א הקשה עוד
למה לא יהא בטל בעשבים, ומירך
על שני קושיות אלו שכל האסור
מתמת נחמ"ט טעם כמו שכתב בחלב
אין אסור יותר מן ששים, אבל כאן
צבור נבילה הוא איסור מעמיד,
ואוסר בכל שבו. והרשב"ד י"ב מירך
על קושיא הראשונה כמו התוספות,
ועל קושיא שנייה מירך דכל שאסרו
חכמים בשל נכרים אינו מועיל ביטול
צבור, כדי שלא יפול, כיון דשכיח
בהו טעמא. ומהו חזין מה שכתב

י"ב י"ב חלב של גויים שנאסרה י"ח אינו (י"א) מועיל אם יעשו
אחר כך גבינות או חממה ממנה אלא נשארת באיסורה וכל
מה שנעשה ממנה אסור: ל

ב ה"ה גבינת י"ה הגויים אסורה מפני שמעמידים
אותה בעור (ט) קיבת שחיטתם כ"ה שהיא
י"ב נבלה י"י י"א י"ב ואפילו העמידוהו (י"ג) בעשבים
אסורה: הגה י"ו וכן המנהג ואין לפרוץ גדר אם לא נתקוס
שנהגו כהם היתר מקדמונים ב [ד"ד] י"ב ואם הישראל רוצה

כ"י כ"ט הרשב"א [מורה הכ"ט ש"ס ג', ד] כמנחן [פמ"ד ל' ד"ה והרשב"א]
על דברי הרמב"ם [מאכלות אסורות ג', טו] שמקלת הגאונים אסרו
החממה כו', וזה י"ל לו לרב כו' מפני שמעמידין אותה צבור קיבת
נבילה כו', פירוש שעיקר החממה בגבינה משום שהוא דבר המעמיד,
אבל אם לא היה מעמיד היה שפיר בטל [נחמ"ה] [נחמ"ה] י"ג

ועל כן הולך הרמב"ם ליתן טעם למה החממה לא חטבל את הקוס, דהיינו לחטוב חלב, ומירך כיון שאינו מעורב, אבל הרשב"א כתב
שאף על פי שאינו מעורב שפיר היה להחטבל, אלא הא דלין בטל הקוס היינו שמה שאסרו חכמים בשל נכרים לא מועיל בו [ביטול] י'
וכמו שכתבתי [כ"ט הרשב"ד, וכן כתב המגיד משנה [ש"ס] כ"ט החמ"ט. ועיין מה שכתבתי סימן ק"ד סעיף א' [סי' א]: (י') ואפילו
העמידוהו בעשבים. לגבינות נזכר במשנה [פמ"ד ו' ד"ה רמז כ"ט] כהדיא לאיסור, ולא פלוג רבנן, כיון דליכא שמעמדין אותה גם עכשו
צבור נבילה, מה שאין כן צמידי דגזרו זה משום גילוי צמימן ק"ו [סעיף 6] דמותר האידנא, דלין שייך גילוי כלל, שאין מלוי בינינו
נחשים, וכו' [פמ"ד ל' ד"ה וכו' כ"ט ע"ש] כ"ט סמ"ק [סימן רב' הנה את א' השליש] דלר"ת דפוסק [תוספות ש"ס לה, א' ד"ה הדא] דליסור
גבינות משום גילוי אסור גם האידנא, ואף על גב דכמים לא גזרו האידנא משום גילוי, שאני החם דלין טעם אחר רק גילוי על כן ידעו
הכל דמתקוס שיש חשש גילוי יאסרו, מה שאין כן כאן שיש טעמים אחרים בגמרא, הלכך אי שריח בלא נחשים מלויים אחי למשרי גם
נחמ"ט, דהיינו שכתבו שעיקר האיסור מטעם אחר, וצמקוס שיהיה מותר מטעם אחר לא ימוש לגילוי, כן נראה לי פירוש דבריו:

ערך להם למהרי"ק
כ"ה כ"ה = אסור לנשל בקדרות ישראל האוכל גבינות הגויים, ויש מתירין:
ביאור הגר"א
אסור משום גזירה ונאסרה במגין. וכן כתבו כל הפוסקים, דלא כ"ו שכתבו
תוספות שם ד"ה הדיא כו'. ואין לדמות לשאר דברים שהותרו בבטל הסיבה,
שלא אסרו לכחללה אלא לפי הענין. ועיין ריב"ש סימן כצ"ד [נעמד חק"ב ד"ה
כעין]. ובחלב מחלק, פעמים שאסור ופעמים שמוותר, וכן בכבשים ושאר דברים,
ולא מחלק בגבינה. ועיין הגהות מיימוניות [כ"ט את ין]: [ד"ד] [נהגה ואם הישראל
רוצה כו'. כן כתב מהר"ם [מהר"טורג שו"ת רמ"ט פראג] סימן ש"ע"ד בשם תוספתא
[עכ"ה וז"ל] פרק ה' [הלכה ה'] פ"ת שאפאה גוי בלא מעבר ישראל, וגבינה שהעמיד
הגוי בלא מעבר ישראל, אסור. ובתוספתא שלנו חסר בבא דגבינה, אבל כתב

באר היטב
(א') טי"ז. דוקא נסתם חלב, אבל כשאנו יודעים שדעת העובד
כוכבים היה לעשות ממנה מותר לישראל לעשות אחר כך ממנה
גבינות, ש"ך [סי' י"ז]: (י"ב) נב"ה. הר"י א"ן מנא"ש הקשה למה לא
יהא בטל בעשבים, ומירך דהוי איסור מעמיד, ואוסר ככל שואל, [ט"ז
סימן ט]: (יג) בעשבים. דלא פלוג רבנן, כיון דליכא שמעמדין אותן

Sofers, Moscs, 1762-1889

11

ספר

שאלות ותשובות

חתם סופר

למנא ורבנא גדול מרוב שבו
רבי משה כהרץ רבי שמואל סופר זצלה"ה
אב"ד ור"ם בק"ק פרעבורג ומחוז

יורה דעה

חלק ראשון

סימן א - קצ"ז

הודפס לראשונה בפרעסבורג

בשנת ע"ט סופר מהר"ר ל"ק (הר"א)

ועתה בס"ד יוצא לאור עולם ברוב יפי והדר
בתנאי מחודשת, הערות וצינונים מספרי רבותינו ראשונים ואחרונים,
ובתוספת מפתחות ומדר חוכמות והשלמות ועוד כמה מעלות טובות
באשר ענין הקורא תחומה מישראל

ע"י המשתדל

ע"ה דניאל בימון ס"ט

בניח"ק ירושלים תשכ"א

שנת תשע"א ל"ק

בסיוע מכון המאו"ר להוצאת ספרים

"ענין ישיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"ו

קשקשת. ועוד כתב דבוראי אין סברת חוץ להתיר העתיד לגדל אח"כ, שהרי אפרוח שלא נתפתחו עיניו אסור לראב"י עד שיתפתחו עיניו, והכי נמי דלמא אסור עד שיגדלו, אלו דבריו.

הנה הדמיון לאפרוח אינו עולה יפה [נכמו שמבואר לעיל סי' ס"ח]. ומה דמייתי הר"ן דרשא דקרא, כמה פעמים אמרין אב"א קרא אב"א סברא, ודרשת הר"ן פשוטה מבוארת, ודלא כמ"ש מעלתו דאיננה דרשת חכמים מקובלת דליהא, הרי מורידין בן הבן לנחלה במקום בת מפסוק ובן אין לו עיין עליו (כ"ב קטו, א), ומתירים יבמה לשוק במקום בת ובן הבן מדכתיב ובן אין לו (יבמות כב, ב), ומאכילים תרומה מפסוק וזרע אין לה, ועיין רפ"ק דקדושין (ד, א). וא"כ אין לו עיין עליו דרשא גמורה ואלימתא היא.

ובמ"ש מעלתו דנימא סנפיר קאי להכי, לא הבנתי זה, ממ"נ אי אנו מכירים הרג הזה שעחיד לגדל קשקשיו, א"כ דל סנפיריו מהכא אפי' נחתכו הלא כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. ואי אין אנו מכירים הרג הזה רק ע"י סנפיר נאמר שעתידי קשקשיו לגדל, זה א"א, דהרי יש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת. אע"כ א"א אלא משום יגדיל תורה ויאדיר.

אחתום בכרכה א"נ לעבדי ה'.

פ"ב כ"ח שבט קפול.

משה"ק סופר מפפד"מ.

ד"ה ולא ישכור וכו' ולפי ר"ת ע"ש. ומה שהקשו ע"ז במס' ב"מ ע' ע"ב מבואר דאסור להלות לנכרי בריבית אע"ג דקרא כתיב לנכרי תשיך, י"ל דהתורה אמרה אם נלוה לנכרי לא נלוה בלי ריבית אבל חכמים למדו לא נלוה לו כלל ואין הכי נמי אי עבר והלוה מותר ליקח ממנו ריבית שהתורה אמרה תשיך אבל לא נלוה לו כלל, ות"י זה כתב בשל"ה דף רס"ו, ויש להשיב מקרא (דברים כה, יב) והלוית גוים רבים.

אבל לפענ"ד בלא"ה לק"מ שהרי לא אסרו לגמרי אלא למי דאיכא למיחש שילמוד ממעשיו והתירו לה"ח ולא מיעקר קרא לגמרי. מ"מ בהא סלקינן שהוא איסור דאורייתא ואין לנו להקל לכוון במלאכתו ולא להיות קאמיסאנדר" בדברים האסורי' אם לא ע"י סרסור נכרי והאיסור לא יבוא כלל לגבול ישראל ולא ישהה אצלו ואיננו אלא כמראה מקום וכמ"ש במכתבי למהר"י יודא ג"כ בכיבוד יותר יע"ש.

[יש לו סנפיר ועתיד לגדל קשקשים]

מ"ש דלמא סנפיר וקשקשת בעינן להתיר הגדל אח"כ ומ"ש ר"ן (חולין סו, א) מדכתיב אין לו עיין עליו, כתב מעלתו [דאינון] דרשא גמורה ולא מקובלת וע"כ ליכא ס' מבחוץ דא"כ לא הוה מהדר הר"ן אדרשא וא"כ דלמא להכי כתיב סנפיר וקשקשת להתיר אם יש לו סנפיר ועתיד לגדל

תשובה קז

[פת עכו"ם שנלושה בחלב]

[גזירת חלב גוי]

נידון מה שנוהגים שמה אפי' הכשרים בישראל שנוהרים מחלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואה, מ"כ פשוט להם (והיתר) [להיתר] גמור לאכול פת שנילט עם חלב הנ"ל, ולוקחים מנתותם גוי להדיא, ואם אין לזה שום היתר, שאלת אם יש

74 שוב"ט לתלמידי הותיק הב"ח המופלא מלא עתיק כ"ה זלמן שי.

נעימות ימינו הגיעני והנאני לבא לבית ירא ה' מרבים יהיה מכירך ברוך. ואתה הצליח ותשכיל במלאכתך מלאכת שמים, ותלמידך ירויח מדרשן ביהך ונחל עדניך השקם אמן.

ד"י יב"כ רבני הה"ק סי' קנ"ו יב"כ ברעת חתום ב"ס מל"ן מהר"א יודא ב"י קמ"ו רש"ש ב"ס ס"ו ב' ומהר"ל יב"כ ס"ו, וכן מבואר ב' בתום ב"ס ק"ב ב"ה הי"ד.
ה. = קאמיסין, דהיינו שיתפית.
ו. יב"כ הה"ק סי' קנ"ו עיין יב"כ.
ז. ברור דכנ"ה.
ח. צ"ח רומני ע"ה. ע"ש.

ות אף
שקצים
מ' אלו
[ים]
ים לא
סורים
שפט
שאריו
ע"ב
ה ור'
בדף
זינשי
איכא
זינשי
זו לא
כפ"ה
שלא
קנסא
זיהי
זפות
א"כ
ושה
וורה
יעא
א"כ
ע"כ
רים
ז"ל
ז"ז
ישו
ז"ב

לצרפס לזימון הואיל ואוכלים דבר איסור דרבנן. שוב דנת על עיקר הדין אי חלב נאסרה במנין אפי' במקום זומן שאין בהמה טמאה הראויה לחלוב מצוי ביניהם, כבזמן ומקומות אלו שהבהמות הטמאים המצויים גם הגוים ממאסים חלבם.

← הנה בשערי דורא (סי' פב) כתב ומכיוא פר"ח סי' קט"ו וז"ל, חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו [אפי' אין בהמה [טמאה] בדיר אסורה, דלא ליפוק חורבא מיניה, ופורץ גדר ישכנו נחש, כך פסק רש"י ז"ל עכ"ל. ולא הראה מקום איה מקומו ברש"י אולי בתשובה. אך נ"ל מבואר כן במסכת ע"ז ל"ה ע"א בטעם איסור הגבינה א"ר חנינא משום דא"א לה בלא צחצוחי חלב. עפירש"י ומה שהקשו התוס' (ד"ה לפי) הא הגוי לא יהיה שוטה לערב חלב טמא שאינו עומד בשרוצה לגבן. והמעייין בלשון רש"י יבין דבר לאישורו דס"ל לרש"י דחלב גזירה קדמוניות היתה קודם שאסרו גבינה ואז אסרו החלב שאין ישראל רואהו, אע"ג דתחלת גזירתו הי' משום חשש עירב דבר טמא, מ"מ שגזרו ואסרו במנין סהם, אסרו כל חלב שאין ישראל רואה החליבה או יכול לראות אפי' ליכא חשש דבר טמא כגון החולב לגבן, מ"מ החלב אסורה.

אמנם כשנשתנה מצורתה ונעשית חמאה או גבינה לא גזרו וחזרה להתיר. וכ"כ סברא זו כסף משנה. נמצא באותו הדור היה החלב אסור אפי' חולב לגבן כך נאסר במנין, והגבינה הנעשה מזה היה מותר כיון שנשתנה. והנה החלב הלז כל זמן שלא נשתנית היא' איסור גמור ככל האי' ואוסרת תנור ופת והכלים. שוב ברור אחר נמנו לאסור הגבינה הנעשית ממנה, משום נהי דאותו חלב שיקפה ונשתנית הותרה מ"מ אותן צחצוחים שנשארו ביני אטפי לא נשתנו, אע"פ שהוא חלב טהור בודאי, מ"מ כל זמן שהחלב בעין ולא נשתנה היא אסור משום גזירה קדמוניות דחלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו. כל עין רואה יבין שזה דעת רש"י במתק לשונו, ולק"מ קושיית תוס"י.

ונ"ל דהאמוראים דפליגי אר' חנינא וס"ל טעם אחר באיסור גבינה היינו משום דלא ס"ל לחוש

לביני אטפי כאשר יבואר אי"ה. ותליא זה בכי' לשונות מס' ע"ז ל"ה ע"ב. ואי בעית אימא אפי' תימא דקבעי ליה לגבינה איכא דקאי ביני אטפי, אבל לישנא קמא לא חייש לביני אטפי אפי' בישראל הקונה חלב מנכרי לגבן, מכ"ש נכרי חולב לעצמו לגבן, ולא דפליגי לישנא אי היה גזירה סתומה או לא אלא פליגי בלשון תחלת הגזירה, ולכ"ע החלב נאסרה במנין ושוב אסורה בכל מקום ובכל זמן, אך פליגי אי תחלת הגזירה גם היה אחלכ שעושים ממנה גבינה ומשום ביני אטפי או מתחלה לא נחתה להכי.

ונ"ל עוד, המדקדק ועיי' בלשונותיו של הרב המגיד ממ"א באיזה מקובץ שם יראה ויבין כי בהא לא מספקי כלל ולא נחלק אדם מעולם דחלב דביני אטפי אותה שלא נשתית אסורה, שהרי נאסרה במנין ואוסרת תערובתה, ומה לי שערבה בקדרה או בגבינה וחמאה ולא יאכל הגבינה כ"א בהסרת צחצוחי החלב ההיא ובזה לא פליגי. אך ר' חנינא ס"ל אסרו הגבינה הנכרי' משום צחצוחי חלב, גזרו על הגבינה אפי' בהסיר הצחצוחים ע"י בישול, ועל זה פליגי אמוראי וס"ל גבינה מבושלת לא נאסרה אלא מטעם ניקור או שומן חזיר או העמדת הקיבה. ופסק רמב"ם (הלכות מ"א פ"ג הי"ג) כוותיה.

וכן חלב שחלבו נכרי וקנאה ישראל ועשה ממנה גבינות גם ללישנא קמא היה אסור אם לא יסידו האי דקאי ביני אטפי, אבל אי בשיל לה שרי. ואב"א משום דקאי ביני אטפי אסרי אפי' לגבן ישראל ולא קיי"ל כלישנא בתרא ההוא דלביני אטפי לא חיישינן לאיסור מבושל, אבל כלי בשול פשיטא דאסור, ואי לא תפרש כן דברי ה"ה אין מובן לדבריו במה שכפל (שם הי"ב וי"ג) דרמב"ם לית ליה הך דביני אטפי ולא חשש לצחצוחי חלב ושוב כתב וכפל (שם ה"טז) דלרמב"ם לא הותר גבינה וחמאה אלא כבישול ומייתי תוספתא (ע"ז פ"ה ה"ז) על זה. אע"כ כנ"ל.

ובבס"ף משנה שם כתב להדיא דחלב הוא דבר הנאסר במנין וכן מורה פשטות המרדכי

תשובה קו

א. השלם עפ"י הפר"ח עם סק"ו.
ב. הלכות מאכלות אסורות פ"ג ה"ו.
ג. וכ"כ רבינו בחי' להל' ין נסך סי' קכב סק"ו. ועי' ח"י תרמב"ן ע"ז ל"ה, א מש"כ ברעת רש"י. ור' חזק"א יור"ד סי' נא אות ה.
ד. נראה כוונתו לפ"ז הי"ב-י"ג.
ה. נראה דנ"ל דכשאסרו הגבינה של הנכרי.

(ע"ז סי' תתכ"ז) דמי' אלא דהדר תברא ל היה חלב טמא בכ חלב טמא בכל ה'

[ישוב קו

ועיין דרכי משה ז האו"ה כלל תותם א' בחלב די ואף אם עירב בו ז ולכן די לו בחותם סק"ח דמייתי האי ז בשמו כיון דרוב ח' אם כן ליכא אלא א הא מרא דשמעתא וס"ל מב"מ לא בכ ולק"מ די"ל רב מי ואינו אסור רק משו דלדין אפי' במקו בחותם אחד משונ שבתו וראיתי דק' ולומר רב

לענין מב"מ בתר ט ודלא כרבא, והשו מב"מ בשמא עם ה טמא דשוה בטעמא בין לדין בין לרב בו כלל, ואת"ל עיו וטעמא ובטל ברוב בחותם אחד. ולרב ואת"ל עירב שמא בטעמא דמב"מ ז ומשום טע"כ לאו ז

[חלב גוי א

מ"מ מבואר מב: נאסרה במו בלשון רשב"א בתו

ז. היינו אנוסים מפורז ז. ודו דבר מהד"ש שבב דלא תסור, י"ל כן א ח. סי' תקכב סק"ז ע'

(ע"ז סי' תתכ"ו) דמייתי הרב"י ריש הסימן (סי' קטו) אלא דהדר תברא לגויזיה וכתב הטעם משום שמא היה חלב טמא בכלים מאז. משמע אי לא שכיחי חלב טמא בכל השכונה מותר ורישא לאו היינו סיפא.

[ישוב קושית הגדול מרבבה]

ועיין דרכי משה אות (ב) [ג'] בסופו מייתי דברי האו"ה כלל מ"ה [דין ז] אבל אם היה לו חותם א' בחלב די בכך הואיל ורוב מן החלב כשר ואף אם עירב בו דבר טמא אינו אסור רק מדרבנן ולכן די לו בחותם א' עכ"ל. ועיין ש"כ סי' קי"ח סק"ח דמיייתי האי טעמא אלא שכתב עוד טעם אחר בשמו כיון דרוב חלב המצוי בינינו הוה חלב טהור אם כן ליכא אלא איסור דרבנן. ודגול מרבבה הקשה הא כרא דשמעתא דחמפ"ג הוא רב (עיין ע"ז לט, א) וס"ל מב"מ לא בטיל, ומ"מ סגי ליה בחותם אחד. ולק"מ די"ל רב מייירי במקום שאין חלב טמא מצוי ואינו אסור רק משום גזירה והאו"ה רצה ליתן טעם דלדידן אפי' במקומות שמצוי חלב טמא מ"מ סגי בחותם אחד משום דקיי"ל מין כמינו היא כרובא.

שבת וראיתי דק' גדול מרבבה בלא"ה יש ליישב ולומר רב ס"ל טע"כ לאו דאורייתא וס"ל לענין מב"מ בחר טעמא אזלינן ולא בחר שמא כאביי ודלא כרבא, והשתא י"ל נהי כל חלב טמא הוה מב"מ בשמא עם חלב טהור, מ"מ בטעמא איכא חלב טמא דשוה בטעמא ואיכא דלא שוה, ולפ"ז הוה ס"ס בין לדידן בין לרב, לדידן הוה ס"ס שמא לא עירב בו כלל, ואח"ל עירב שמא אותה חלב השוה בשמא וטעמא ובטל ברוב, וליכא תו אלא אי' דרבנן, וסגי בחותם אחד. ולרב הוה ס"ס בהיפך דלמא לא עירב ואת"ל עירב שמא מאותה חלב דשוה בשמא ולא בטעמא דמב"מ לא הוה, דרב אזיל בחר טעמא ומשום טע"כ לאו דאורייתא סגי בחותם אחד כן י"ל.

[חלב גוי אי הוי דבר הנאסר במנין]

רמ"מ מבואר מכאן דמשמע דחלב טמא מגזירה נאסרה במנין בלא פלוג. וכן יראה בהדיא בלשון רשב"א בתה"א (בית ג שער ו) והרמ"א בהג"ה

סי' קט"ו (ס"א) שכתב ואם חלבו גוים מקצת בהמות וכו'. ומ"ש עליו ש"ך ס"ק י"ג וכן ממ"ש רמ"א עוד שם אוסרת כלים שנחבשלה בהם וכו' ומ"ש ש"ך עליו סק"ד ע"ש, מבואר להדיא דס"ל דנאסרת כמנין כיינם ובישולם. אך הפר"ח מייתי תשובת דרב"ז דפשיטא ליה דחלב לא נמנו עליו לאוסרה ומש"ה היכא דליכא דבר טמא מצוי מותרת, וכתב פר"ח שעל זה סמך בהיותו באמשטרדם אכל עמהם חלב שחלבו נכרי. ר"ל כי במדינתו מקום שיצא משם שמה שכיחי חלב גמלים משא"כ במדינתנו.

הנה מ"ש באמשטרדם רצונו שנתאכסן אצל ספרדים פורדגיסין' שם והם נוהגים היתר עפ"י רדב"ז הנ"ל. הנה בגוף הדין כ"כ לעיל דעתי מש"ס ופוסקים, אך לו יהיה שיהיה כדעת הרדב"ז ועכ"פ איכא דעת רש"י בגמ' והשו' רש"י ועוד פוסקים דס"ל לאסור, ורמ"א וכ"מ כתבו כוותיהו ואנו נוהגים כן. א"כ אפי' הלכה כאינך פוסקים מ"מ כיון דיש דעה להחמיר כבר קבלו אבותינו עליהם כאותה דעה ואסור עלינו בני אשכנז מדינא ואין לו התרה. ועמג"א סי' קנ"א ססק"ז. וקרוב בעיני [דהוה] נדר דאורייתא אע"פ שמ"מ קיל ככל אי' דרבנן, היינו כך קבלו הנדר שיהי' אסור עלינו כקולא איסור דרבנן, אבל לעבור על זה עובר על נדר דאורייתא! והיינו אם הלכה כרדב"ז להקל ורק אבותינו קבלו עליהם כדעת המחמיר, ה"ל נדר דאורייתא. אך אם עיקר הדין דלא כרדב"ז אם [כן] לא קבלנו עלינו כלום אלא שהאיסור הוא כך מעיקרא אינו נדר אלא העובר הוא עבריין באיסור דרבנן, נמצא חומרו קולו וק"ל. **ומה** שכתבתי שהקבלה הוא נדר דאורייתא אע"פ שלא אסר עצמו בלשון קונם, מ"מ כל שמקבל על עצמו לעשותו דבר מצוה הוה דאורייתא ונפקא מפיק זו צדקה, כ"כ ר"ן נדרים ח' ע"א ד"ה עליו להשכים וכו'. והמקבל עליו פרישות שלא לעשות כגון נידון שלפנינו שלא לאכול חלב גוי או קבלת חעניית נפקא לן מקבלת נזירות שאומר בלשון קבלה. וכבר הארכתי בזה בגליון מג"א סק"ד ואין כאן מקומו.

מעתה חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו אסורה עליו אי דאורייתא אי דרבנן כמבואר לעיל ופורץ גדר יטכנו נחש. אך מ"ש מעלתך שאפי'

ו. [היינו אנוסים מפורגל שהתירו לאמשטרדם].
ו. והו דבר מחדש שבכל איסור דרבנן יש איסור נדר מחתורה, וא"כ ה"ל לדין בספק ברין תורה, ואין הדבר כן, ואף דאסור מה"ת מקרא דלא תסור, י"ל כן אסור רבנן לתחילה את הוראי ולא את הספק. ת. סי' תקסב סק"ז עיין שם בגליון השו"ע. ולהלן סי' רכב וצ"ב.

הנוהרים מ"מ נעשה להם כהיתור וכחומה פרוצה לקנות מפלטר פת שנילושה עם חלב שלהם, צעיג מאין נתפשט ההיתור ההוא, הלא תערוכתה אוסר אפי' הכלים.

ועיינתי בזה ללמוד זכות אולי ס"ל כשם שכתב כ"מ (הובא לעיל) בדעת הרמב"ם שלא גזרו אלא אחלב בעין ולא על החמאה שכבר נשתנה, וס"ל אע"ג דאוסרת תערוכתה, מ"מ כשנילושה עם קמח ונעשה מצירופם עיסה ונאפת פנים חדשות בא לכאן והו"ל כשנשתנה. ויש לזה פנים במס' כריתות ה'

ע"א לחם לא איתיה בעיניה. ועמ"ש בס' מקור חיים סי' תס"ז (סק"ד) גבי דבש ודחיתי כל דבריו בגליק מגן אברהם סי' רי"ו סק"ג כאריכות. ואפי' לפי טעות הלז מ"מ צריך להיות כעין תורה דאי לאו הכי אסור משום עיסה שנילושה בחלב, ועיין מה שהחמיר בזה בתשו' צמח צדק (סי' פ) ורמו עליו מג"א סוף סי' תמ"ז סוף סקמ"ה.

ואתה בני שמור נפשך ולא תטוש תורת אמך ומ"מ לצרף בזימון כיון דפר"ח העיד דספרדים אוכלים להדיה אינהו מיכל אכלי לדידן מיסתם נמי

ב. לתנאן מהר"י מליאס לבעל תמיכות המשפט ועין גם לתנן סי' קד, ק"ו וס' ר"ו דהתה דברי המק"ח בספר נחלה יעקב להג"ל בשי"ת שבסוף הספר סי' ב השיב על דברי התת"ם ח"ל: ברכות לראש צדק יסוד עולם כבוד יסוד נפשי הרב הגאון המפורסם נ"י עה"י פה"ח כקט"ה מוהר"י משה סופר נ"י אבד"ק פריעטבורג.

מכתב קדשו קבלתי כי ועתה באתי ע"ד תורה כמה יתקנה מע"ה על מ"ש בספרי מק"ח סי' תס"ז ר' ברוך הקמח שנתערב בדבש ונתקן לדבש והחוקק כשי' החי' דחייכו ונשתנה לדבר המותר שרי בכל גווני ואיתו מ"ס שבנח"ג נציין על דין הדבש ע"כ המור ע"ו ל"ט והיינו הא דאמרין התם אי משום אע"פ מיסרא שרי מוכח מדבריו דקים להו לחול' שכל דבר שנשתנה לדבר אחר מיסרא שרי מקודם ולק"ך מותר דם נעשה ונעשה חלב דאמרין חרוש הוא אף ה"כ ע"כ מיסרא שרי מקודם מ"מ לא נשתנה לדבר המותר כשי' החי' הנ"ל. הנה אם כי הספר שבנח"ל אינו לנראה עיני אשפז בסגורים כי לא בא להביא רא' לדברי ר"י אלא לתרין מה דתו קע"ל ל"י דלכאורה יש להקשות דלמה ל"י לר"י לאתרוג אטעמי דבבש משום שנתנה הוי"ק ל"י משום דבב"מ ברובא בכל וכו' דבבשו בעמ"ס שיה מ"מ הוא. אך ו"פ מ"מ מדבגן בני' ס' גלח בלח. אך קע"י איפכא לרבינו וזה ו"ל הא קודם שנתקף הנבילה לדבש נאסר כל הרכש משום כמ"י ע"י כבוש דבבש ונבילה כל הדבש ומה בכך שנתקף הנבילה לדבש והותרה משום שנתנה מ"מ הדבש שנתנה נבילה ולא נתקף ולא נשתנה לדבר אחר באת הותר דהא כשנפל נבילה לדבש נאסר והוציאו הנבילה אח"כ מ"מ הדבש אסור ומה ל' הוציאו האיסור אי שחיתר ואף ע"כ כעס הנבילה נתקף לבעם הדבש מ"מ לא עדיף מאסור לסתמו דה"א ממה הבעם למרד יא"פ"ה אסור. וכן בהש"ב ולכסוף פתם אסור ולה אמר הבעם דמיסרא שרי והיינו דבשר בדבש נבול"פ ומעולם לא נעשה הדבש נבילה.

ופה שהקשה כת"ה עמ"ש בספרי שם להביא רא' מכריתות ה' דאמר' לחם מקדו לא איתא דאיתא בעיני אלמא דבני קרא לאיסור שנתנה ע"י"ס כ"ה התתם בני' ל' דלחם ל"ה כע"מ שנתערב עם מים וס"ד"א דבני לע"ז כהלחם שיה"ל בו כו"ת קמח בלא תמים כגוד מוחין ואפאן פה דמשתרין כו"ת קמח קמ"ל דלחם גופ' איסור והאיכל כו"ת פה דאיתו לוקח ע"כ"ל ומה דפשיט ל' לומר הוהד מדיחין ואפאן פה דאיתו לוקח עד שיהיה כו"ת בהקמח, אכ"י לא דעתו ומכע"י לו טובא. והנה באומר חיבה שאינו מינס אסור רק בפת ומותר בחיבים לבנים וכן בקמח ואם אמר חיבים שאינו מינס איתו אסור רק לבנים ומותר בפת אפ"י כמבואר בנדרים (ג' ב) ובבב"ש ע"י (כ"י רמ"ג) ואי באומר חיבת חיבה שאינו מינס דאסור בין בקמח בין בפת דמי' משם לתרומה ומכל ונמ"ן לו לכת"ר שאינו לוקח כ"א בשטח כו"ת מקמח להודא אדרבא ולפע"ד לא מכע"י לשי' רש"י בפסחים (מ"ג ב) ד"ה מפת ויין דאיתו פשת חייך בכל הפת ל"ה פלגי רבנן ל"י דהא אית להו כמ"י ואתעביד ל"י פה גופ' איסור וכן ס"ל להרשב"א פוסק' במ"ש בעייטת פת מקמח ומים דאתעביד כל הפת גופ' איסור דקמ"ל כמ"י לוקח על כו"ת פה אלא אפ"י להק' דכ"ל דאיתו לוקח כמ"י אלא ביש בו כו"ת בבא"פ מ"מ בפת שנתנה מקמח ומים כ"י מורים דלוקח על כו"ת פה דהא בתרומת כביסם היבין פלגי בתרומת אי' היבין קרן הויבש ובאיכל כו"ת פה היבין קרן הויבש ולא אשתמיט' הנה יא"ף טוב פוסק לומר דבעינין שיה"ל כו"ת מהקמח לבדו. ומה גם לשי' בעה"מ ע"כ בפנימא דמטרת גבי ד' מיני מדינה ח"ל דבש"ע נאסר אלא על דבר שיש בו כו"ת מהאיסור ומההו' בו ויהא איכל מינו כו"ת בבא"פ וכל' שכל העירובין השנין במשנה בעמ"ס שנתנה ע"י העירוב לבעם אחר ואין מינס היבין וכן בעירוב אלא שיהא מסייע ליתן לו מינס חריש ויבשם זה שיהא משום בעירובי גבם ל' לעבור עליו באוהרת כ"ל וכו"ש בפת שנתנה לבעם חריש מהקמח והמים ואפילו רבנן דפלגי התם היינו משיבם דחיתו רבה אבל חסא דעיקרי הקמח ירבה היא ויהו הבב"מ אם נתערב חיתו באיסור והאיסור רבה ל"א נתקף חיתו לאיסור היינו משיבם דחיתו כעין וכו"ש שיהא חיתו היא ולא מצטרף להאיסור אבל חסא תמים נשתנו נעשו פה דאי' נתקף להאיסור והייב על כו"ת פה בתרומה יבבל בכתובים יודיש יא"פ' יבב"ן כתיב' ספרא דר"י' הא בכריתות ע"כ אמר' ל"כ הקדו' כמ"י ל"א דלח"ה כע"י בקדו' ל"י' זה. גם מה שנתנה כתיב' על הרא"ה שהבאתי מכו"ן ק"כ דתתב אין העיסה משום שיהי' אלא משיבם דאביבת כתיב' ישה' לאי' בכלל אביבת חתיך בתודות ובהו' ואי חזר ונקדש חייב. הנה כ"ה לא עיין בדברי הרשב"א שיעקר איתו' הוא מדבריו והרשב"א ע"כ העלה בפ' דלמה ל' קרא בכל הק' היינו בחלב דם וירעבם יטאר פירות הא' שיהא פירות הטאר דברים רק בכירות שאין דתך העשית מזה שיתקן כו"ן משיבם חסא תמים' תורה אלא דתך בכירות ע"ש ברשב"א ש"כ כתיב' בהקמח חרב יאכלו אי' לאי' דאחשבו' ח"א חוקא כשאכרו בכריתו החי' מתי' אבל בהקמחו חסא תמים ומה דחרב פביר' שיהא חיבת תורה אלא דתך בכירות כ"ל חתי' מוכח דבב"ש יעני' כריתו' פירות התורה רק כשנעשה איכל חיבים' הרמנא משיבם דאחשבו' ודב"ל על דאבדן לא נמצא חסא תמיכה כו"ת מדינו ו"ל.

לא סתים ועוד ושלום

שלום וכ"ט לתי ויראת ה' כמו"ה גי"ה הגיעני ונו החוכרים

למכור לאו"ה סחורה בדברים פועל נכרי המקצ החזיר שלו יהיו באים לירי הפס מכחיש ואומר ע כשר חזיר שהרי של ישראל תעוב ע"כ שואלים ונ ריוח הטמאים נו אלא משרת וכזו שאנב עיין בסוג להעמיד על הז לפניו מקור הו שמעתא

[א] במס' פסחים כ (ג"ה אכו) הירושלמי (שביע) לא נאסרה סחו חזירים תיפוק לחלק אפי' במ' לאכילה כ"א ל מותר. ומבואר שם ומלשון הו אסור אלא טענ א. בתוכ' רע"א ט

לא סתים' עוד איכא משום איבה וגדול השלום ושלום לך ולתורתך הכ"ד א"נ. פה יערגן סמוך לק"ק פ"ב יום ד' ט"ו מנחם קצר"ל. משה"ק סופר מפפד"מ.

תשובה קח

[סחורה בדברים האסורים באכילה]

[ביאור שיטת התה"ד]

ואמנם בתה"ד (סי' ה) מיייתי בשם גליון תוס' דרק מדרבנן אסור, וקרא דיהו אסמכתא בעלמא הוא. ולכאורה נראה כן מהסוגי' דפריך ולתזקיה למה לי דכתב רחמנא לא יאכל ומייתי לכם למישרי וכו' ומאי קושיא דהא אצטריך לאיסור סחורה מה"ה וכמ"ש מהרש"ל ומהרש"א, אבל לגליון א"ש, דהנה המקשן דפריך אי הכי אפי' לכתחלה נמי צריך להבין מאי אי הכי הא בלא"ה קשה מ"ש רישא ומ"ש סיפא וע"כ צריך לומר בלא"ה נמי ה"א איסור סחורה דרבנן והם התירו בנודמנו, אבל השתא דכתיב להדיא לכם להיתרא כל צרכיכם לא מצי רבנן לאסור מה שהתורה התירה בהדיא כמ"ש ט"ז סי' קי"ז וכבר קדמו כ"מ פ"ג מהל' מכלים (ה"ו) ומביאו תוי"ט (פ"ט) [פ"ב] דסנהדרין משנה ב' ועיי' תוס' ב"מ ע' ע"ב ד"ה תשיך וכו'. וא"כ שפיר מקשה אי הכי שהוא מבואר היתרא בקרא לכל צרכיכם איך יכולים לאסור, ומשני לעולם דרבנן ואין היתרו מבואר בקרא כיון דהדר כתיב יהיה יש לסמוך עליו איסורא, אע"ג שאין דרשה גמורה, מ"מ לא מיקרי היתר מפורש ומצי רבנן למיסרי. ע"כ כיון דידע בפשיטות דהוא אסמכתא ואסור סחורה דרבנן ע"כ פריך לתזקיה לא יכתב לא יאכל ולא בעי לכם. ומוכח כגליון.

אך רוב הפוסקים תוס' ורא"ש ורשב"א הנ"ל ורמב"ם כמ"ש משל"מ ספ"ח ממ"א ס"ל דיהו דרשה גמורה היא ומדאורייתא אסור. וצ"ל בישוב ק' מהרש"ל הנ"ל כמו שתי' מהרש"א, אלא שצריך ביאור והיינו דהא מלשון יהיו לא משמע אלא לומר אע"ג שכתבתי היתרא דלכם מ"מ בהויותו ראשונה יהיה וצריך חקירה מה היה הויתו ראשונה. הנה לר' אבהו דכל לשון אכילה שבתורה משמע איסור הנאה

שלום וכ"ט לתלמידי הרב המופלא ומופלא בתורה ויראת ה' כמו"ה יוסף נ"י אבד"ק נאדאדוואר יע"א. גי"ה הגיעני ונפישו היפה בשאלתו נידון ישראלים התוכרים קצבות מהשררה יר"ה וצדיקים למכור לאו"ה בשר חזיר ומפני שאסור לעשות סחורה בדברים האסורים מה"ה ע"כ שוכרים להם פועל נכרי המקצב כל הבשר הכשר, ולו מסרו קצבת החזיר שלו יהיה הקרן והריוח, והנה רואים שע"ז באים לידי הפסד גדול כי אם יבואו נכרים לקנות מכחיש ואומר שאין להם בשר בהמה טהורה כי אם בשר חזיר שהריוח שלו ונמצא בשר בהמה טהורה של ישראל תעובר צורתו ויצא לבית העיפוש וסרחון. ע"כ שואלים ומבקשים להמציא להם היתר שיהי' ריוח הטמאים נמי של ישראל ופועל הנכרי לא יהיה אלא משרת ובוהו ינצלו מהפסד רב. ועין מעלתו כתב שאגב עיין בסוגיא ובהלכה והאריך, ואין דרכי אלא להעמיד על האמת לפע"ד, ע"כ גם אנכי אעריך לפניו מקור הענין ממקור חוצבו וממילא רווחא שקמעתא במה שנוגע לענינו ובעזה"י.

[איסור סחורה מהתורה]

במ"ם פסחים כ"ג ע"א והרי שרצים וכ' תוס' שם (ד"ה אבר) ובב"ק פ"ב ע"ב (ד"ה לא) בשם הירושלמי (שביעית פ"ו הל' א) דבמין שסתמו למלאכה לא נאסרה סחורה. ותו הקשו למה לי ארור מגדל חזירים תיפוק ליה מדאורייתא אסור, וע"כ נחתו לחלק אפי' במין שעומד לאכילה אם אין הסחורה לאכילה כ"א לעשות מלאכה כגון למשוה עורות מותר. ומבואר מדבריהם ומן הרא"ש במסכת ב"ק שם ומלשון הרשב"א בתשו' סי' ש"א דמדאוריית' אסור אלא טעמיה דקרא משום דילמא אחי לכוכל מיניה ע"ש וברשב"א.

י. עין חולק ממ, ב.

תשובה קח

א. בתים' רע"א סנהדרין שם אית ו הביא כן משע"מ בשם ש"ה כת"י סנהדרין ע"ש.

חיים
גליון
זעות
אסור
בוה
י סי

מ"מ
רדים
נמי

ש"ה
פ"ה

דבש
הטור

ז סרי
החי

אורה
מב"מ

זשום
ז ולא

זיסור
ש"ה

זיסור
ה"ס

זיחד
בפה

ז"ד
ז"ש

ז"ל
זיסור

ז"ע
זמ"ס

זכ"ע
ז"ע

ז"ל
ז"ל

זקמ"ה
ז"א

ז"ב
ז"ב

ז"ג
ז"ג

ז"ד
ז"ד

ז"ה
ז"ה

שיל"ת

ספר

חתם סופר דרשות

השלם המפואר

כרך שני: סוכות, מגילת קהלת, שמיני עצרת ושמחת תורה,
חנוכה, ח' טבת, שובבי"ם

מרבנינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו,
בוצינא קדישא, הסידא ופרישא, ריש מתיבתא ודיש גלותא,
מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל בעל שו"ת והידושי חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף
ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה,
ושם חלקת מחוקק ספון, זי"ע

יוצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בהוספת
דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדוייקת מכתבי יד, כותרות משנה, קיטוע ופיסוק,
פתיחת ראשי תיבות, הוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכוון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
ע"ה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

ראוי לפייס ולמחול להם בהיות הם הגורמים החטא הזה במוכרם אותו למצרים, וצערא דגופא ניתן למחול, אבל גדול המחטיא (במדב"ר כ"א ד'), על כן שב בתחלה אל ה', ובתיקון החטא יכול להתפייס ולפייסם. וכן לעתיד לבא אין תקנה אלא בתשובה, והתשובה על ידי בכיה דוקא, כי לא יתוקן שום חטא בלא זה, ק"ו מחטא הקל של יוסף לא נתקן בלא בכיה ק"ו שלנו. על כן כתיב בבכי יבואו ואז בתחנונים אוכילם אל נחלי מים מיד, לעלות לציון וירושלים, ובית ה' נכון בראש ההרים^מ וזה שער השמים^מ, במהרה כימינו אמנן.

דרוש ו

בעזה"י, דרוש ליום ה' ז' טבת תקע"ג לפ"ק, פה פ"ב בפרשת ויגש, ובו הספידא על פטירת הרב הגאון מו"ה דוד זינצהיימער זצ"ל בעה"מ ספר יד דודא

יוסף ואמרו לאמור עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים (שם פסוק כ"ו), הוא צוה עליהם לתארו ארון והם תיארוהו מושל הלא דבר הוא - ליישב נ"ל גם להמתיק מה שאיתא בטור ושור"ע (סי' תקפ"פ) דכשהעתיקו התורה יונת לתלמי המלך היה ג' ימים חושך בעולם ח' ט' ויו"ד טבת, מאי טעמא לחושך הזה, הלא מצינו בספרי הזכרונות דברי

בפרשת השבוע (בראשית מ"ה ה') וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים. יש לדקדק איך אחר שתיאר עצמו בכל התוארים האלו אב לפרעה ואדון לביתו ומושל בכל ארץ מצרים, מיד אחר זה אמר עלו אל אבי וגם שמני אלהים לאדון לכל מצרים ושבק שארי התוארים, ואחר זה כבואו(ו) האחים אל אביהם שינו לשון

דוקים בפסוקים. וטעם להט"ו ג' ימים כשהעתיקו התורה ליונת

ולו
שם
כ"י
לא
או
זר
ה,
ל.
ה
ז
ז
ז

יוסף, ב' בפרשת מקץ, ויסב מעליהם ויבך (מ"ב כ"ד), ואידך ויבא התדרה ויבך שמה (מ"ג ל'), וג' בפרשת ויגש, על צווארי בנימין, וינשק לכל אחיו ויבך עליהם (מ"ה ט"ו), ועל צווארי אביו - ויבך על צווארו עוד (מ"ו כ"ט) חמשה בכיות משני עיניו הו"ל עשרה דמעוות להקן יו"ד טיפין ויפוו זרועי ידיו. וצ"ב מ"ט לא השיב קרא דויתן את קולו בבכי (שם מ"ה ב'). מ"ד. לשוה"כ ירמ"ו שם. מה לשוה"כ מיכה ד' א'. מ"ז. בראשית כ"ח י"ז. א. הגאון רבי יוסף דוד זינצהייס נולד בשנת תק"ה לאביו רבי יצחק אב"ד בעיר טריר, והוא שלימדו תורה עד התונתו, בשנת תקל"ח נתמנה לראש ישיבה בעיר בישהיים, ושם העלה על הכתב את הידושו על הש"ס "יד דוד". ישיבה זו החזיקה מעמד עד שנת תקנ"ב, לאחר מכן נדד לעיר שטרסבורג, ושם בשנת תקנ"ט הוציא לאור את ספרו הראשון "יד דוד" על הש"ס. רבי דוד התפרסם בהיותו נשיא "הסנהדרין הפריסא", אולם הוא לא האריך ימים ונפטר ביום ו' כסליו תקע"ג בהיותו בן ששים ושמונה שנה. השאיר אחריו הרבה כתבי יד וחיידושים, מהם ספרו "יד דוד" על סדר זרעים ומועד שנדפס כבר בחייו. "שלל דוד" עה"ת. "קובץ על יד" על שמעתתא ועוד, "מנחת עני" עניינים וסוגיות לפי סדר הא-ב.

הגאון רבי יוסף דוד זינצהיימער זצ"ל

הימים כ שכבוד גדול נתכבדו היהודים
על זה, ומצאו חן ושכל טוב אצל המלך
והשרים ויהללו את יופי התורה וחכמתה,
ומן אז והלאה שלח דורונות וקרבנות
לביית המקדש.

ביאור הענין
ע"פ משל

אבל הענין בזה, משל למלך שהיה לו
לבוש מלכות נפלא מאד, ואם כי
הבגד בעצמו היה מלבוש שני עם
עדנים, מ"מ לא נראה השני מרוב אבני
יקר ומרגליות שהיו קבועים בו, אשר
מלבד יקרתם וחשיבותם של אבנים
טובים האלו עוד רמו כל אחד על דבר
חשיבות מענין מלכותו מלחמותיו וכבודו
וכבוד אבותיו, ובשעה שהלביש המלבוש
ההוא בין שריו ועבדיו בני היכלא
דמלכא היה מתכבד ומתגדל בעיניהם,
כי הם הבינו הענין, ולעומת זה גם הוא
התגדל והתחזק והיה לאיש מושל עולם
בגבורתו. ויהי היום ויתאו בני המדינה
תאוה לאמר רצונינו לראות מלכנו,
ויעבור המלך בכל מלכותו ברחבי
ארצותיו, ויהי בעברו דרך שמה והוא
לבוש לבוש מלכותו הנ"ל, שמע אומרים
כולם כאחד מה יפה אף נעים לבוש יקר
הזה לא נראה כצבע השני הזה מעולם,
חבל והפסד רב הוא שהוא מכוסה
באבנים הללו שאין בהם חפץ, והמה
מכסים פני יופי הבגד שכל עינים מצפים
לראותו. ויהי בשמעו את דבריהם כולם
כאחד לדבר אחד נתכוונו, נתפתה
לדבריהם וצוה להסיר אבני יקר ורב
פנינים מהמלבוש למען יראו החוצה פני
גוף הבגד ורקמת שני עם עדנים, ואז

הוסיפו אנשי המדינה שבח והלל למלך
והרכו לספר בשבחיו ויקר תפארת
גדולתו.

ויקרי שם שר וחשוב אחד פניו זועפות
מאד, ויאמר לו המלך מדוע פניך
רעים אין זה כי אם רע לב, כי אתה
מתעצב אל לכך בראותך כבודי ורב
תפארת. ויאמר אל המלך אני מתעצב
בראותי העולם מושלים כך ונתפתית
לדבריהם, וכל עוד שמוסיפים לך כבוד
אודות מלבוש השני הזה תוסיף למאוס
באבני יקר וגדולה אשר הם שבח בית
אביך, וסופה שיכסו פניהם חרולים אבק
ועפר לא יצהירו ולא יזהירו, וישכח
כבודך וכבוד משפחתך, ואתה תבלה
זמנך בהרבות מלאכת מלבושי שנים
במדינתך, עד שבסוף גם הכפריים ילכשו
כמותך ולא יוכר שוע מפני דל, אבל אם
על המלך טוב ויען כי רצונך גם לעשות
רצון האנשים האלו, תצוה לקבוע
האבנים על הבגד באופן שיוסרו ממנו
בכל עת כרצונך ומיד יוחזרו למקומן,
ובעברך לראות מדינתך יגולה טפח
ויכוסה טפחיים מן הבגד, פעם בצד זה
ופעם בצד זה, באופן שגם המה יבינו
ויהנו במה שהם נהנים, אבל לא יסור
מבין עיניך מי אתה ומי בית אביך, ואז
אתה תמשול בהם ולא הם בך, ויעש
המלך כן והצליח והשכיל. L

7 והנמשל בזה, הקב"ה המליך בכבודו
את עמו ישראל להיותם
מולכים על העולם כולו בכבוד,
והלבישם כתנות אור באל"ף ד' היא

בהעתקה התורה
ליזונה, הפשיטו
מכותה כל
הרכיזים והסודות
הרמזים בכל
קוץ וקוץ טבה

ג. ראה יוסיפון סוף החלק הג' פ"ז.
ד. ע"ד בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב (בראשית
ג. לשוה"כ ש"ב א' כ"ד. ובמצודות: "עם עדנים, ר"ל שאר
מלבושי פאר המעדן גוף הלוכסן".

מלכותו ויהי היום ויתאו בני המדינה תאוה לאמר רצונינו לראות מלכנו, ויעבור המלך בכל מלכותו ברחבי ארצותיו, ויהי בעברו דרך שמה והוא לבוש לבוש מלכותו הנ"ל, שמע אומרים כולם כאחד מה יפה אף נעים לבוש יקר הזה לא נראה כצבע השני הזה מעולם, חבל והפסד רב הוא שהוא מכוסה באבנים הללו שאין בהם חפץ, והמה מכסים פני יופי הבגד שכל עינים מצפים לראותו. ויהי בשמעו את דבריהם כולם כאחד לדבר אחד נתכוונו, נתפתה לדבריהם וצוה להסיר אבני יקר ורב פנינים מהמלבוש למען יראו החוצה פני גוף הבגד ורקמת שני עם עדנים, ואז

תורתנו הקן נארגת על ודעת בחנ מצותיה ומ שכל רואי אומן מופל עדנים, מ"י מפנינים וכן קרן וקרן העולמות א כידוע, עד המכתב כ הלוחות ו כל כי אם אך כהיו המדינות הבינו מ התורה ואותיותיו ולהעתיק מלבוש התורה שרי פני זה כבו אומות

ג' כ"א) כו רבים מע עב"ם וי אלא מש אין להם צפוני סו טובות ד ה"ל: "וי משה רב בו חלב (הערת ר

תורתנו הקדושה, אשר אם היא בעצמה נארגת על שורש ויסוד שכל ותכונה ודעת בחכמת הפילוסופיא, כי כל מצותיה ומשפטיה נוסדים באופן הנאות שכל ירואיהם יכירו כי היא מלאכת אומן מופלא, והיינו מלבוש השני עם עדנים, מ"מ היא מכוסה בתפארת יקרים מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה, ובכל קרן וקרן מרומזים סודות עליונים, וכל העולמות תלויים בה, ובה נבראו ונוצרו כידוע, עד שכל המבין ידע וישכיל כי המכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות (שמות ל"ב ט"ז). אך זה לא יבינו כל כי אם בין בני היכלא דמלכא קדישא. אך כהיום כי התאוו העמים ושרי המדינות לראות יפיה והדרה, והם לא הבינו מעלת יקרת אבני יקר סודות התורה ורמזיה והתגין ונקודותיה ואותיותיה צו להסיר כל אבן יקר ולהעתיק התורה אל לשון עם זר לראות מלבוש השני בעצם, ואז ראו חכמת התורה יתר על כל הדתות ויהללו אותה שרי פרעה ונתכבדו בני ישראל על ידי זה כבוד גדול, ונעשו אדונים לכל אומות בראותם חכמת תורתם ויתר

דעתם כאמור כמדרש (איכ"ר א' ד') על פסוק רבתי בגוים.

אבל בעו"ה על ידי שנעשו אדונים להעמים נהפוך הוא והם משלו בנו, כי שמעו לקולם ונתפתו לדבריהם והסירו שמלת אבני יקר הרמזים וסתרי תורה וקבלת חז"ל ממנה, והעמידוה על מלבוש השני חכמת הפילוסופיא לבד, ותורה שבעל פה שהם אבני היקר הונחו מן הצד עד שנחשכו תוארם משחור. ועל כן החכם המשכיל בעת ההיא נעצב אל לבו על תוספת הכבוד הזה, והיה חשך בעולמו בהבינו כי לבסוף יתפתו בני ישראל ויבלו זמנם בחכמת חיצונים, עד שסוף סוף יתערבו אומות העולם בזה עמנו, ויתחילו לדרוש באגדות של דופי לאמר מה טעם נאטר חלב בהמה טמאה משום שמוליד חולי וטמטום כך וכך על פי חכמת הטבע, וחכם גדול היה משה רבינו ע"ה, אך אם כן טפשות הוא לאסור חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו, וכיוצא באלו בכל המצות. ולו חכמו ישכילו כי יש בכל אלו טעמים אחרים גבוהים מעל גבוהים, ועל כל דבר ממונים מלאכים מטיבים ומרעים,

ע"י העתקה ליוזנות הם משלנו בנו, כי נתפתו ללמוד חכמת חיצונים ולחכמים היה חושך

ג' כ"א) כתנות אור, באל"ף (ב"ד כ' י"ב). ה. בפלא יועץ ערך דברי חכמים כתב וז"ל: "והן בעת רבים מעמי הארץ מקילים ועוברים על דברי חכמים בהיותם חכמים בעיניהם כגון חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו שאסור משום חשש חלב טמא, והמהפרכים אומרים מידי הוא טעמו אלא משום חלב טמא אנו סהדי דליכא חלב טמא, ולו חכמו ישכילו שכל דברי חכמים חיים וקיימים אין להם ביטול עולמית וכו', ואין לנו אלא דברי חכמים שמלבד הטעם לפי הפשט יש בהם כמה צפוני סודות ותומות ישרים הנחם שלא לסור מדבריהם ימין ושמאל באיסורין ותקנות וגזרות ועצות טובות המפוררות בתלמוד בי רות ה' דבר בס". וראה דרכי חיים הנהגות הרה"ק מצאנו אות נ', וז"ל: "ואמר רבינו ז"ל בזה"ל, שלטה דברים קבלנו מוחותני הרה"ג מלייפניק ז"ל, איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, ואחת מהם הוא שהלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו אין הטעם שמה ערב בו חלב טמא, כי זה הטעם גילו החכמים רק לפני העולם, רק שיש טעם כמוס בדבר", עיי"ש. (הערת ר"ב ב"ס). - וראה עוד מה שהארץ מרן בחומר איסור חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו בשו"ת חו"ד סי' ק"ז.

קה התורה
הפשיטו
כל
הסודות
ככל
ין שבה

ואז יבינו וישכילו כי כל גדרי חז"ל וגזרתם יש להם שרש מלמעלה, אז ישימו מחסום לפיהם.

טוב העמוד בכל דור צדיקים חודעים להשיב לעכו"ם, הם יסתלו בעולם ולא העולם כס

והנה אם אמנם מאוד צדיקים עכ"פ לידע 'להשיב לאומות העולם דבר, על כן מה טוב כי יעמידו בכל דור ודור צדיקים ואנשי מעשה המלאים חכמה וכל יקר ראתה עיניהם העומדים בין מלכי הגוים ובינינו, כמש"כ לעיל במשל שיוסרו אבני היקר לשעה ויחזרו למקומם ויגלה טפה ויכסו טפחיים המליצים בעדינו לחכמי האומות ומלכותם, ולהסביר להם ענין מצוה מהמצות כשישאלו עליהם, והם יעמדו בצדקתם ובאמונתם יחיו, והם הם המושלים על העולם ולא העולם כס, והם גודרי גדרי ישראל.

אשר כזה היה ממש הצדיק הזה אשר אנו עוסקים בהספרו, הרב הגאון מו"ה דוד זצ"ל זינצהיימער בעה"מ ספר יד דוד, אשר בהיותו מכובד וקרוב מאד למלכות בפאריס ונשאל על כמה דברים והשיב שואליו דבר, והיה גדול ומכובד מאד בעיני המלך והשרים, וכבוד עשו לו כמותו כידוע, ובכל זאת היה גדול ליהודים עוסק כל ימיו בתורה, והחזיר הש"ס כמה פעמים, וכל ספרי ראשונים

הצדיק ז"ל מלבד טפחה גדול בתורה היה מסתל בנויים ורא הם בו

ואחרונים היו ממש שגורים בפיו כנראה מספרו. ומכירו הייתי בילדותי, וגם עתה על ידי חלוף כתבים עמו ראיתי צדקתו ותמותו. גמצא מלבד שנעשה אדון על ידי חכמתו בנימוסיות ובמדיניות עוד נשאר הוא המושל בגבורתו, ולא משלו הם בו שיתפתה אחריהם ח"ו, אלא אחר שגילה להם טפח חזר לכסות טפחיים, וצד תמותו במקומו עמדה, וריחו לא נמר (ירמי" מ"ח י"א) מתרגמין לא פג.

והנה אין ספק כי יוסף בהיותו במצרים וקיים כל התורה ונבדל מהם בכל דרכיו וכל מעלליו, היה נשאל מהמלך ושריו על שינוים האלו, והוצרך להשיב על פי חכמת טבעיים ונימוסיים עד שהודו לו, והיה קל ח"ו שיתפתה מהם לנהוג על פי חכמתם, אבל הוא משל בהם כנ"ל, לא זו מצדקתו זיו כל שהוא. והנה שבטי יה גם כי ראו צדקת יוסף במעשיו ושמרו כל המצות כולן מ"מ חשו שמא עושה אותם על פי חכמת הטבע כי נתפתה אחרי חכמת המצרים אשר שבחו אותו על ככה, ויהיה זה להם הפסד גדול להם ולבניהם כי יבואו שמה פן יסורו מדרכי אבותם ח"ו וילכו אחרי ההבל ויהבלו, על כן הקדים

יוסף אמר לאחיו כי מלבד שהוא אדון ונכבד במצרים מ"מ הוא מושל בהם ורא למד מהם

הצדיק ז"ל מלבד טפחה גדול בתורה היה מסתל בנויים ורא הם בו

להם יוסף ואדון לבי (בראשית כ ומ"מ אני הם

והשתא יוסף לא ציווה שיאמרו ליעקב כי הוא מושל, כי מהו כוהרא

להתפאר חסיד, רי שלא יהי אחרי ה בצוותו י כנך יוס לומר ש להתגאו ירא לרד לאביו, שהוא ליהודיעו אני מר ואמנם בדבר אלהים,

ועל קום חוקים ומספטים משוב שהם ציווי ה

ראה י כאשר ועשיה העמינ הגוי ו אלהינ ושמו

י יע

ג. ע"ע לעיל ח"א ראש השנה דרוש כא [י ג] ד"ה אמר, וכמוצוין שם. ז. רבינו ז"ל בהידושו הזכיר ספר יד דוד פעמים רבות, ולדוגמא בשו"ת חאו"ח סי' ט, ע"א (וכתב שם לחי"מ ר' אברהם אויערבאך ז"ל: ספר יד דוד מהמיו הגאון זצ"ל יטנו בידיו חלק א' מסנו וכו'), קנ"ה, [ז"ד סי' טנ"ד], חו"מ סי' ר"ה, [ח"ו סי' ח']. ובחי' הת"ס על הסוגיות ח"א סוגיא א', ד', י', כ', כ"ט, ל"ד, ובחת"ס "ל"ו סוגיות" דף ו' ע"א ריש סוגיא דפולטת, ושם דף כ"ט ע"א ד"ה והנה בספר וכו', ולקמן ח' טבת דרוש יז [נ"ב ג] ד"ה בפרק קמא, [קס"ו א' ד"ה בפ"ק, קע"ו ב' ד"ה איתא, בדרוש לו' אדר משנת תקע"א ד"ה והנה, ד"ד א' ד"ה פ"ק, שי"ט א' ד"ה פרק, ה"ג ס"ב א' ד"ה אלא, חו"מ ויגש קצ"ט א' ד"ה ובמסכת, תצוה קמ"ג ב' ד"ה ואתה], ושער יוסף. ת. עפ"י לטון הש"ס ב"ק י"ה ע"א. ט. עיין סוטה י"ג ע"א, ורש"י שם ד"ה קיים.

ויקהל משה

שיעורי תורה בדרך מו"מ של הלכה
שנאמרו בין תפלת מנחה לקבלת שבת
בבית מדרשנו "משכן שמואל"
שכונת אור החיים עיה"ק בני ברק ת"ו
מידי שבת בשבתו ומידי מועד במועדו
בענייני הפרשה או בענייני דיומא

בעזרת החונן לאדם דעת
משה שאול קליין

חלק שני

חלבו מותר אפילו כי לראותו בשעה שחולב טמא בעדרו אסור אג יכול לראותו, שאז יעמוד וי

והוסיף הרמ"א, שלכו הישראל עו החליבה, וגם יראה ש בו חלב טמא מקודם ל לחוש לזה. אבל הט"ז סוברים שראיית הכלי לעיכובא, ואם לא עע שהיה בכלי חלב טמ הטהור שחול

חקירה אם האיסור רק תערוכת או שמ יש לחקור בגדר האיסור חלב עכו"ם, האם: ששייך החשש שמעורב במקום שיש הוכחה וב עירב בו חלב טמא לא שהתירו חליבתו כאשר בעדרו או כשישראל יכו מפני שאז אין חשש תי או דלמא, שמחמת חי טמא אסרו חלב ע במקום שאין חשש עיר פלוג רבנן ואסור החלב, גבינות עכו"ם שאסרו שמעמידים אותם בעור ק זה אסרו אפילו גבינות בעשבים (כמו שכתב ומה שמצינו בגמ' שא בעדרו מותר, זהו

פרשת שמיני

איסור חלב עכו"ם

לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַנְּאֻכָּלֹת וּבֵין הַתְּהֵא אֲשֶׁר לֹא תֵאָכְלִי:

(ויקרא י"א, חז)

עכו"ם ואין ישראל רואהו, וכן מפורש במשנה בדף לט ע"ב.

ובגמ' שם הביאו ברייתא "יושב ישראל בצד עדרו של עובד כוכבים ועובד כוכבים חולב לו ומביא לו ואינו חושש".

והקשתה הגמ' היכי דמי, אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא [שאם אין שם בהמות טמאות אין חשש עירוב חלב טמא], ואי דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי [מדוע מותר ואין בזה איסור חלב עכו"ם].

ומעמידה הגמ' לעולם בדאיכא דבר טמא בעדרו, ומיירי באופן שכאשר הישראל עומד הוא רואה את העכו"ם וכשיושב אינו רואהו, וקמ"ל שהעכו"ם מירחת שמא הישראל יעמוד ויראהו ועל כן אינו מערב בו חלב טמא.

עפ"ו פסק השו"ע בהלכות מאכלי עכו"ם (יו"ד סי' קטו ס"א), שאם העכו"ם חולב בביתו והישראל יושב מבחוץ ואינו רואהו, אם אין לעכו"ם דבר טמא בעדרו

יסוד דין חלב עכו"ם

חלב עכו"ם אסור מדרבנן כמבואר במשנה בע"ז (לה:), דתנן "ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה, חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו וכו'".

מעם האיסור מבואר בגמ' שם, מפני שיש לחשוש שהעכו"ם עירב חלב טמא בחלב הטהור. ואע"פ שיש חילוק בין חלב טהור לטמא, שהטהור עומד [דהיינו שאפשר לעשות ממנו גבינה] והטמא אינו עומד, ואם כן כאשר הצליחו לעשות מהחלב גבינה והתברר שהוא חלב כשר היה ראוי להתיר גבינה זו, מכל מקום אסור מפני החלב שמצטבר בגומות הגבינה ולא נתגבן שבו יש לחשוש לתערוכת חלב טמא.

אבל אם ישראל ראה את העכו"ם בשעת החליבה מותר החלב, מפני שאז אין חשש לתערוכת חלב טמא, כמו שמשמע מלשון המשנה "חלב שחלבו

חלבו מותר אפילו כשאין הישראל יכול לראותו בשעה שחולב, אבל אם יש דבר טמא בעדרו אסור אלא אם כן הישראל יכול לראותו, שאז העכו"ם ירא שמא יעמוד ויראהו.

והוסיף הרמ"א, שלכתחילה צריך שיהיה הישראל עומד שם בשעת החליבה, וגם יראה שאין בכלי שחולבים בו חלב טמא מקודם לכן, אך בדיעבד אין לחוש לזה. אבל הט"ז (סק"ד) והש"ך (סק"ח) סוברים שראיית הכלי קודם החליבה היא לעיכובא, ואם לא עשה כן יש לחשוש שיהיה בכלי חלב טמא ומתערב בחלב הטהור שחולב אח"כ. L

עדרו שבזה עוסקת הברייתא, והיינו שחז"ל תיקנו שני אופנים שבהם יש להתיר חליבת עכו"ם, או כשהישראל רואהו - ובכלל זה כשיושב במקום שיכול לראותו, או כשאין דבר טמא בעדרו והישראל יושב בצד עדרו, ובאופנים אלו לא גזרו כלל, אבל על פי ראיות אחרות שלא עירב חלב טמא אין להתיר, ולא פלוג רבנן בדבריהם.

בחקירה יסודית זו יש כמה נפק"מ לדינא, ויבוארו להלן בתוך הדברים. L

ד רנית הפרי הדש שבמקום שאין חיש חלב ממה מותר

הפרי חדש (שם סק"ו) הביא מה שכתב השערי דורא ז"ל, "חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, אפילו אין בהמה טמאה בדיר אסורה דלא ליפוק חורבא מינה ופורץ גדר ישכנו נחש, כך פסק רש"י". מדברי השערי דורא נראה דעתו שרבנן אסרו חלב עכו"ם כגבינות הגויים, ולעולם הוא אסור אפילו במקום שאין כל חשש שעירב בו העכו"ם חלב טמא.

אבל הפר"ח האריך לחלוק עליו, וסובר שלא אסרו חלב עכו"ם אלא במקום שיש חשש עירוב, והוכיח מהגמ' הנ"ל שמשמע שאם אין דבר טמא בעדרו מותר החלב, וכן מהדין שאם הישראל יושב במקום שיכול לראותו אע"פ שאינו רואהו, וטעם ההיתר באופנים אלו מפני שאין בהם חשש עירוב חלב טמא, ואם דין החלב כדין גבינות הגויים היה צריך להיות אסור גם בכהאי גוונא, ועל כרחק שלא אסרו רק במקום שיש חשש עירוב, והביא שכן כתב הרדב"ז בתשובה (ח"ד סי' עה).

ד חקירה אם האיסור רק באופן שיש חיש תערובת או שמא לא פלוג

יש לחקור בגדר האיסור שגזרו חכמים על חלב עכו"ם, האם אסרוהו רק במקום ששייך החשש שמעורב בו חלב טמא, אבל במקום שיש הוכחה ובירור שהעכו"ם לא עירב בו חלב טמא לא אסרו, וכמו שמצינו שהתירו חליבתו כאשר אין בהמה טמאה בעדרו או כשהישראל יכול לראותו ומירתת, מפני שאז אין חשש תערובת חלב טמא.

או דלמא, שמחמת חשש תערובת חלב טמא אסרו חלב עכו"ם לגמרי, ואף במקום שאין חשש עירוב חלב טמא לא פלוג רבנן ואסרו החלב, כעין שמצינו בדין גבינות עכו"ם שאסרום חכמים מפני שמעמידים אותם בעור קיבת נבלה, ומחמת זה אסרו אפילו גבינות שידוע שהעמידום בעשבים (כמו שכתב השו"ע שם ס"ב).

ומה שמצינו בגמ' שאם אין דבר טמא בעדרו מותר, זהו דוקא כשיושב בצד

זיה
מ
דש
ראל
ובד
ש"
דבר
אין
זלב
מאי
"ס].
זמא
אשר
זו"ם
זו"ם
ל כן
זו"ם
זו"ם
יאינו
זדרו

ולפי כתב הפרי חדש לדינא, שאם באותו מקום אין נמצא כלל חלב טמא, או אפילו אם נמצא שם חלב טמא אבל הוא יקר יותר מחלב טהור שאין מקום לחשוש שהעכו"ם עירבו, מותר לקנות ממנו חלב בלא לראותו כלל בשעת החליכה.

וסיים שכך המנהג במקומו (באמסטרדם) ואף הוא עצמו נהג כן, ורק קצת יחידים מחמירים בזה. L

TC הוכחת החת"ס מרש"י שחלב עכו"ם אסור בכל אופן

אבל החת"ס (י"ד סי' קז) והביאו הפתחי תשובה שם סק"ג) חולק על הפר"ח, וסובר שחלב עכו"ם אסור בכל אופן כמו שכתב השערי דורא, וכמו שציין השערי דורא בסיום דבריו שכך פסק רש"י, אלא שהוא לא ציין היכן כתב רש"י כן, והחת"ס ביאר שיש ללמוד דעת רש"י בזה מפירושו בסוגיא שעוסקת באיסור גבינות הגויים.

בטעם איסור גבינות הגויים נאמרו בגמ' בע"ז (לה.) כמה טעמים, ואחד מהם הוא טעמו של רבי חנינא "לפי שאי אפשר לה בלא צחצוחי חלב", ופירש רש"י (ר"ה לפי) שבין גומות הגבינה יש חלב צלול שלא נתגבן, ויש בו דין חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו שהוא אסור, ומשום כך אסרו את הגבינות.

ואע"פ שחלב טמא אינו עומד [מתגבן] וזו הרי נעשית גבינה ועל כרחק שהחלב היה טהור, מכל מקום אף בחלב טהור יש מעט שאינו מתגבן ונקרא "נסיוכי דחלבא", ובו אנו חוששים שמעורב החלב הטמא שאינו מתגבן.

והקשו תוס' (ר"ה לפי) על פירושו, מדוע נחשוש שעירב הגוי תחילה חלב טמא בחלב הטהור, הרי הוא רוצה לגבן את החלב ואינו יכול לעשות כן רק בחלב טהור [שהרי חלב טמא אינו עומד], וכי חיישינן לעכו"ם שוטה שעשה כן.

ומבאר החת"ס דעת רש"י, שהוא סובר שגורת חלב עכו"ם אינה תלויה בחשש התערובת, אלא כשגזרו ואסרוהו במנין אסרו כל חלב שאין ישראל רואהו בשעת החליכה או שיכול לראותו, ומהאי טעמא אפילו עכו"ם שחולב על מנת לגבן שבודאי לא עירב חלב טמא אפ"ה אסור [ובזה נתיישבה קושיית תוס'].

אלא שחכמים אסרו רק החלב בצורתו שהוא חלב, אבל אם עשו מחלב זה חמאה או גבינה שנשתנית צורתו אינו בכלל הגזירה וחזר להיתרו, ולכן מתחילה - באותו דור שבו אסרו חלב עכו"ם, היה החלב אסור והגבינה שעשו ממנו מותרת.

אך לאחר מכן בדור אחר שוב נמנו חכמים ואסרו את הגבינות, וביאר רבי חנינא טעם האיסור משום צחצוחי החלב שיש בגבינה, כלומר שאין הכי נמי הגבינה עצמה שנשתנית צורתה אינה בכלל גזירת החלב, אך מכיון שיש בגבינה צחצוחי חלב שלא נתגבן יש לאסור אף את הגבינה, שאותו חלב הוא אסור אפילו שהעכו"ם חלבו על מנת לגבן [ובודאי לא עירב בו חלב טמא שאינו מתגבן], מכיון שלא פלוג רבנן ואסרוהו בכל אופן.

כך ביאר החת"ס את דברי רש"י, ועולה מזה שחלב עכו"ם אסור אף במקום שאין חשש עירוב חלב טמא [כמו חולב על

מנת לגבן], ואתי דורא שרש"י פסק בעדרו של ה

דעת החת"ס לאם והוסיף החת"ס, כתב שה

המנהג באמסטרדם שם כדעת הרדב"ש ושערי דורא (ועוד פ בזה, ויש

וכתב עוד, שאפי' כהרדב"ז ונ

דעות להחמיר בז עליהם לנהוג כד אשכנז מדינא כד

ולפי צד זה כתב ג דאורייתא, וז קולא ככל איסור ז קיבלו אבותינו על דרבנן, אבל העוב נדר

אבל אם נאמר כמו הדין יש לו

הלכה כדעת המחמ עבריין באיסור בדאורייתא, ונמצא מעיקר הדין היא משום

חלב עכו"ם במקום

החזון איש (י"ד החת"ס ומ

טו. עיי"ש שמצדו

ישו, מדוע חילה חלב יוצה לגבן רק בחלב נומד], וכי זה כן.

הוא סובר ינה תלויה ואסורוהו אל רואהו תו, ומהאי מנת לגבן פ"ה אסור ס'.

ב בצורתו מחלב זה אינו בכלל ותחילה - נ"ם, היה זו מותרת.

גנו חכמים רבי חנינא חלב שיש י הגבינה כלל גזירת וצוחי חלב ז הגבינה, שהעכו"ם עירב בו שלא פלוג

י, ועולה וף במקום י חולב על

מנת לגבן], ואתי שפיר מה שכתב השערי דורא שרש"י פסק שאף כשאין דבר טמא בעדרו של העכו"ם החלב אסור. L

7 דעת החת"ם לאסור מדינא או מטעם נדר והוסיף החת"ם, שעל אף שהפרי חדש כתב שהוא נהג היתר בזה כפי המנהג באמסטרדם, היינו מפני שמנהגם שם כדעת הרדב"ז, אך מכל מקום רש"י ושערי דורא (ועוד פוסקים עיי"ש) פסקו לאיסור בזה, ויש להחמיר כמותם.

וכתב עוד, שאפילו אם נאמר שאכן הלכה כהרדב"ז ומותר מדינא, מכיון שיש דעות להחמיר בזה כבר קיבלו אבותינו עליהם לנהוג כדעות אלו, ואסור לבני אשכנז מדינא כדין נדר ואין לו התרה.

ולפי צד זה כתב שקרוב הדבר שדינו כנדר דאורייתא, ואע"פ שנוהגים בדין זה קולא ככל איסור דרבנן, היינו משום שכך קיבלו אבותינו עליהם איסור זה כחומרא דרבנן, אבל העובר על זה עובר באיסור נדר דאורייתא.

אבל אם נאמר כמו שכתב תחילה, שמעיקר הדין יש להחמיר בזה מפני שכך הלכה כדעת המחמירים, העובר על זה הוא עבריין באיסור דרבנן ואינו עובר בדאורייתא, ונמצא שחומרתו [שהוא אסור מעיקר הדין] היא קולתו [שאין דנים בו משום איסור נדר]. L

7 חלב עכו"ם במקום שיש פיקוח של הממשלה החזון איש (נייד סי' כא סק"ד) חולק על החת"ם ומסכים לדעת הפרי חדש,

ולפי"ז כתב שמכיון שיש פיקוח של הממשלה על החלב ומי שיערב חלב טמא צפוי לעונש על הזיוף, דינו כיושב בצד העדר ויכול לראותו שהוא מירתת.

וכן כתב האגרות משה (נייד ח"א סי' מז מה ומט), שמדינא יש להתיר החלב במקום שיש פיקוח של הממשלה וקונסים על זה ויכול אף להגיע לידי סגירת העסק אם יעשה כן טו, אך לבעלי נפש ראוי להחמיר וכן נהג בעצמו, אבל מי שרוצה להקל עושה כדין ואין להתשיבו כמזלזל באיסור. L

7 נידון בין הפוסקים אם אפשר להתיר באופן שמותקנות מצלמות

ובענין זה יש נידון בין גדולי הפוסקים, אם אפשר להתיר חליבת עכו"ם כשאין ישראל רואהו, באופן שמותקנות במחלבה מצלמות שמצלמות את כל הנעשה שם, ואפשר לראות על ידם אם הוא מערב חלב טמא, שהוא מירתת שיתפס בקלקלתו וכודאי אינו מערב.

והנה לדעת החזון איש והאגרות משה שבכל מקום שמירתת העכו"ם אין איסור חלב עכו"ם, כודאי שיש להתיר באופן זה שהוא יודע שהישראל יכול לראות כל מעשיו על ידי המצלמה, אך לדעת החת"ם שלא סגי בסיבה שהגוי לא יערב אלא צריך שישראל יהא יכול לראותו, יש להסתפק אם ראייה על ידי מצלמות נחשבת כמו שהישראל רואהו ממש, או עכ"פ כדין יושב במקום שיכול לראותו. L

ב. עיי"ש שמצדד להתיר אף בלא דעת הפרי חדש, מפני שידעה ברורה הוי כראייה.

מו"ם בזה לפי הצד של החת"ם
שקיבלו עליהם איסור כנדר

74 ולכאורה לפי הצד שכתב החת"ם
שמעיקר הדין מותר בכל
מקום שמירתת ואינו מערב, אלא שקיבלו
עליהם כדין נדר לאסור אפילו בכהאי
גוונא, יש צד לומר שאפילו אם לדעת
האוסרים במקום שאין חשש עירוב [רש"י
וסיעתון] יש להתיר במצלמות ולדונם
כרואהו, מכל מקום עלינו להחמיר בזה,
מכיון שטעם האיסור הוא משום שקיבלו
עליהם כנדר, ויש לומר שכך הייתה קבלתם
שאינ להתיר רק באופן כזה שישאל רואהו
או שהוא יושב בצד העדר, אבל מה
שרואה על ידי מצלמות אינו בכלל זה.

אך כנגד זה יש לומר, שאף לצד זה שאסור
משום נדר משמע מהחת"ם שקיבלו
עליהם כן מפני דעת האוסרים, ועד כמה
שנחליט הדבר שאף האוסרים מתירים
במצלמות ודנים אותם כישראל רואהו, גם
אבותינו שקיבלו הדבר עליהם קיבלוהו
כדעת האוסרים, ואם כן נוכל להתיר
במצלמות אף לצד שהוא אסור מטעם נדר.

למעשה אין לסמוך על מצלמות

אך למעשה לא ניחא להו לגדולי ישראל
להתיר בשופי על ידי מצלמות, וכן
שמעתי ממרן בעל שבט הלוי שיש להחמיר
בזה מפני קלקולים שונים שעלולים לצאת
מזה, ועל כן אף במקום שסומכים על
מצלמות צריך שיהיה גם משגיח שנכנס
ויוצא שם מפעם לפעם. L

מזון תינוקות מחלב עכו"ם

75 יש לדון באבקות תחליפי חלב שמכינים
מהם מזון לתינוקות כמו מטרנה וכדו',

אם מותר להשתמש לכתחילה באבקה
שעשויה מחלב עכו"ם, ולסמוך על דעת
המקילים שסומכים על כך שכורדי לא
מעורב בו חלב טמא, או שיש להקפיד בזה
ולהשתמש רק בחלב ישראל.

ונראה שיש מקום גדול להקל בזה, שהרי
לדעת החזון איש והאגרות משה
הוא מותר מדינא, ולגבי תינוקות אפשר
לסמוך על זה לכתחילה, ואף לדעת החת"ם
שהחמיר בזה יש לומר כן בתרי אנפי, לפי
הצד שהחמיר מפני שפסק הלכה כדעת
המחמירים בדבר, יש לומר שלגבי תינוקות
יש לסמוך על דעת הפוסקים שהתירו, ולפי
הצד שכתב החת"ם שהחמירו בזה מטעם
נדר, שמא לא נדרו על דעת קטנים מכיון
שאינ בגמ' ביבמות (קיד.) שסתם קטן
מסוכן הוא אצל חלב.

ועוד, שהחת"ם עצמו דן בתשובתו אם
אפשר לצרף לזימון מי שאכל פת
שנילושה בחלב עכו"ם [או שהוא נידון
כעבר על איסור דרבנן שאינו מצטרף],
ומסיק שאפשר לצרפו לזימון ולסמוך על
דעת הפרי חדש לענין זה, ואם כן על דרך
זה נוכל לומר שאף במאכל קטנים לא
החמיר החת"ם.

וייש להוסיף עוד צד היתר בזה, דהנה יש
המפקקים וטוענים שאין לסמוך על
פיקוח הממשלה על החלב שאין מערבים
בו חלב טמא, מפני שכפועל אין בודקים
כל כך את המחלבות והרוצים לעבור על
החוק אינם נרתעים מזה, אך גם לדעתם
במאכל תינוקות יש להקל יותר, מפני
שהדבר ידוע שמקפידים על המפעלים
המייצרים אותו הקפדה יתירה שלא יכניסו

בו רכיבים נוספים,
אף

אסור להחמיר על
ולא תשתב

על פי הוראות
חולים נותני
תחליפי חלב בו
שמגיעים מוכנים
אותם מאבקה כפ
מטעמי

תחליפי חלב א
מאבקה
ונשאלתי אם ראוי
את התינוק כדי
מחלב עכו"ם, על

סי פא ס"ק כו) ש
להיזהר מלתת לתי
ליבו וגור

ונראה שאסור לו
אלו בימינו
או כחולה שיש בו
ביום כיפור, ואם
צריך לקחת את ה
בכית החולים כל
התינוק לאכול יתן

טו. בענין האכלת

בו רכיבים נוספים, ועל כן הוא בירור טוב
אף לדעתם. L

76 אסור להחמיר על יולדת שתתאמץ להניק
ולא תשתמש בחלב עכו"ם

על פי הוראות משרד הבריאות, בבתי
חולים נותנים לתינוקות שנולדו
תחליפי חלב בבקבוקים חד פעמיים
שמגיעים מוכנים לאכילה, ואין מכינים
אותם מאבקה כפי שעושים בדרך כלל,
מטעמי סטריליות.

תחליפי חלב אלו מיוצרים כיום רק
מאבקה שעשויה מחלב עכו"ם,
ונשאלתי אם ראוי ליולדת להתאמץ להניק
את התינוק כדי שלא יצטרכו להאכילו
מחלב עכו"ם, על פי המבואר בש"ך (יו"ד
סי' פא ס"ק כו) שאף באיסור דרבנן יש
להיזהר מלתת לתינוק מפני שמטמטם את
ליבו וגורם לו טבע רע.

ונראה שאסור להחמיר בזה על מניקות
אלו כימים שלאחר הלידה, שדינם
אז כחולה שיש בו סכנה ומותרות באכילה
ביום כיפור, ואם האב רוצה להחמיר הוא
צריך לקחת את העול על ראשו, ולשהות
בבית החולים כל הלילה וכאשר יצטרך
התינוק לאכול יתן לו מזון מחלב ישראל.

יניקת מאכלים שאינם כשרים או חלב
עכו"ם - מה עדיף

יש להסתפק באשה שילדה בבית חולים
שבמזון המוגש בו יש חשש איסור,
והיא נאלצת לאכול ממנו באין לה אוכל
אחר, ועומדות לפנייה שתי אפשרויות כיצד
להאכיל את תינוקה, על ידי הנקה או על
ידי תחליף חלב שהוא בחשש חלב עכו"ם,
מה עדיף.

מצד אחד יש לומר, שעדיף שלא תניק
את תינוקה ותיתן לו לאכול מזון
מחלב עכו"ם, שהרי כתב הרמ"א (שם סי')
שאף כשהמינקת נאלצת לאכול מאכלות
אסורות לא תניק את בנה מפני שע"ז
מטמטם את לבו, ואף כאן יש חשש איסור
במאכלים שאכלה.

ומאידך גיסא יש לומר שעדיף שתניקהו
שבזה יש רק חשש שאכלה
איסור, ולא תיתן לו לאכול חלב עכו"ם
שלדעת החת"ס הוא איסור דרבנן גמור.

ולכאורה נראה שעדיף ככהאי גוונא לתת
לתינוק חלב עכו"ם ולא תניקהו,
מפני שלהרבה דעות כיום שיש פיקוח
מותר חלב עכו"ם מדינא כמו שביארנו, וזה
עדיף על הנקחה שיש חשש שאכלה
מאכלים שיש בהם איסור גמור מדינא,
וצ"ע למעשה ט"ז.

L

כ"ז. בענין האכלת איסור לקטן, עיין עוד בשיעור לפרשת שמות, לעיל עמ' עג.

אבקה
דעת
י לא
י בזה

שהרי
משה
אפשר
חת"ס
לפי
בדעת
נוקות
ולפי
זטעם
מכיון
קטן

אם
ל פת
נידון
ארץ].
על
דרך
לא

יש
על
רבים
דקים
על
עתם
מפני
עלים
בניסו